

**UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI**

**Filozofická fakulta**

Katedra asijských studií

**BAKALÁRSKA DIPLOMOVÁ PRÁCA**

**Dvetisíc rokov Veľkej svätyne v Ise**

Two Thousand years of the Grand Shrine in Ise

**Diana Štefánková**

Vedúci diplomovej práce: Mgr. Dita Nymburská

V OLOMOUCI 2013

**Podklad pre vypracovanie práce :**

*Prehlasujem, že som bakalársku prácu Dvetisíc rokov Veľkej svätyne v Ise vypracovala samostatne a uviedla všetky použité pramene a literatúru.*

V Olomouci dňa 26. 4. 2013

Ďakujem Mgr. Dite Nymburskej za odborné vedenie práce. Ďalej ďakujem Kóhejovi Sasaharovi za podporu, Mgr. Beáte Štefánkovej, Terézií Dlhošovej a Radimovi Bašťanovi za pomoc s korektúrami.

## **Obsah:**

<b>1. Charakterizácia Veľkej Svätyne v Ise</b>	<b>9</b>
<b>1.1 Svätyne, ktoré spadajú pod súhrnný názov „Džingú“</b>	<b>9</b>
<b>1.2 Architektúra hlavnej svätyne Isedžingú</b>	<b>11</b>
<b>2. Vznik prvej podoby Isedžingú</b>	<b>12</b>
<b>2.1 Mýtus o vzniku</b>	<b>12</b>
<b>2.2 Úvahy a pochybnosti o legende</b>	<b>13</b>
<b>2.2.1 Teórie o skutočnom časovom rozmedzí vzniku</b>	<b>13</b>
<b>2.2.2 Teórie o charaktere a vzniku Amaterasu</b>	<b>15</b>
<b>2.2.3 Teórie ohľadom miesta postavenia svätyne</b>	<b>18</b>
<b>3. Proces premeny z jašira na miju</b>	<b>19</b>
<b>3.1 Rozdiel medzi jaširovom a mijou</b>	<b>19</b>
<b>3.2 Podoba svätyne podľa cisára Tenmu</b>	<b>20</b>
<b>4. Šikinensengú</b>	<b>22</b>
<b>4.1 Všeobecný popis</b>	<b>22</b>
<b>4.2 Pôvod šikinensengú v Ise</b>	<b>22</b>
<b>4.3 Proces prestavby</b>	<b>23</b>
<b>4.3.1 Účastníci prestavby</b>	<b>24</b>
<b>4.4 Teórie o pôvode šikinen</b>	<b>25</b>
<b>5. Vplyv budhizmu na vývoj Isedžingú</b>	<b>28</b>
<b>5.1 Začiatky budhizmu v Japonsku</b>	<b>28</b>
<b>5.2 Protichodný vzťah Isedžingú a budhizmu</b>	<b>29</b>
<b>6. Sektárske šintó v Isedžingú</b>	<b>33</b>
<b>6.1 Podmienky vzniku sektárskeho šintó v Isedžingú</b>	<b>33</b>
<b>6.2 Watarai šintó</b>	<b>34</b>
<b>6.2.1 Formovanie Watarai šintó</b>	<b>34</b>
<b>6.2.2 Rivalita medzi kňazmi Naikú a Gekú</b>	<b>35</b>
<b>7. Púť okagemairi, nukemairi</b>	<b>37</b>
<b>7.1 Charakterizácia</b>	<b>37</b>
<b>7.2 Kňazi onši/ oši</b>	<b>37</b>
<b>7.3 Masové nukemairi</b>	<b>39</b>

7.4 Postoj vlády	39
8. Isedžingú na pozadí štátneho šintó	41
8.1 Vládne stratégie k dosiahnutiu štátneho šintó v období Meidži	41
8.2 Úloha Isedžingú v období štátneho šintó	42
8.3 Status Isedžingú po druhej svetovej vojne	43
9. Isedžingú v súčasnosti	45

## ÚVOD

Cieľom tejto práce je podať ucelený historický prehľad o Veľkej svätyni v Ise, od jej vzniku až po súčasnosť. V rámci tohto určiť hlavné historické medzníky a faktory, ktoré mali závažný dopad na zmenu charakteru svätyne, na zmenu svätyne v povedomí ľudí, a načrtnúť meniaci sa vzťah svätyne s cisárskou rodinou. Hlavné historické obdobia, ktoré považujem za relevantné pre túto prácu sú: • vznik prvej podoby svätyne, • premena svätyne na jej terajšiu podobu a súčasne začiatok tradície *šikinensengú* (rituálna prestavba každých 20 rokov), • vznik Watarai šintó, • masové púte do Ise, • Isedžingú v kontexte štátneho šintó, a nakoniec • Isedžingú v súčasnosti.

Je niekoľko dôvodov, prečo som sa rozhodla pre túto tému. Jedným z nich je, že som už v minulosti písala prácu na tému *šikinensengú* v Ise, kedy som mala možnosť zoznámiť sa so základmi ideológie večnej mladosti *tokowaka* 常若. Tento princíp, inými slovami nazývaný aj ako koncept "večnej súčasnosti" popisuje známy nemecký architekt Bruno Taut, jeden z mnohých architektov zo Západného sveta, ktorých priťahuje jedinečná architektúra Veľkej svätyne. Taut porovnáva svätyne v Ise ku gréckemu Partenónu, ktorý bol postavený z kameňa, aby zdolal veky. Kamenná budova bola však zničená, a spolu s ňou sa stratila aj viera v gréckych bohov. Oproti tomu svätyňa *Isedžingú*, postavená z mäkkého dreva stojí dodnes, v nezmenenej podobe, spolu s bohmi v lesoch japonských predkov. Svätyne sú nové, a staré zároveň. Tento koncept „večnej súčasnosti“, je možné vytvoriť vďaka vôli japonského národa udržiavať prastaré tradície (Vid' Jamamoto, 2003, str.5).

Ďalej je to však možné aj vďaka podpore cisárskeho dvora. Neviditeľné puto medzi obyvateľmi Japonska a svätyňou, a puto medzi panovníkom Japonska a svätyňou sa menilo, silnelo a slablo, podľa momentálnej ekonomickej a politickej situácie v krajine. Preto by som ďalej chcela zamerať na toto puto a zistiť konkrétne faktory, ktoré ho ovplyvňovali.

Obmedzený rozsah mi neumožňuje zaoberať sa jednotlivými problematikami do veľkej hĺbky, preto počítam s tým, že každá kapitola môže byť ďalej podrobnejšie skúmaná a rozvíjaná.

## Edičná poznámka:

Japonské mená sú uvedené v japonskom poradí zápisu – priezvisko, meno. V texte je pri prepise japonských slov použitá slovenská transkripcia, s výnimkou titulov anglických a nemeckých prameňov v bibliografickej sekcii, kde je ponechaná anglická transkripcia. Všetky texty z japončiny, angličtiny a nemčiny preložila autorka práce. Japonské pojmy súvisiace s témou sú písané v kurzíve a pri prvej zmienke je slovo udané aj v japonských znakoch, s výnimkou osobných mien, názvov miest a všeobecne známich slov ako napr. šintó, kami.

V práci je často používané slovo „šintó“, preto na tomto mieste chcem upozorniť na viacvýznamovosť tohto pojmu. Šintó má v súčasnosti mnoho druhov a podskupín. Relevantné pre túto prácu je rozdelenie šintó na • pôvodnú animistickú vieru a rituály väčšiny obyvateľstva Japonského súostrovia datujúce do obdobia Džómon (presné datovanie je neznáme); a šintó ako • oficiálne rituály praktizované na cisárskom dvore od začiatku zavedenia systému príkazov a trestov *ricurjó* 律令 v siedmom storočí. Od vzniku oficiálnych dvorných rituálov šintó, existovali tieto dva druhy paralelne vedľa seba a nevyhnutne na seba vzájomne vplývali. Táto práca pojednáva najmä o oficiálnej podobe šintó a bohmi-kami s ňou spojenými, preto budú zmienky o pôvodnej viere v texte špecifikované.



# 1. CHARAKTERIZÁCIA VEĽKEJ SVÄTYNE V ISE

## 1.1 Svätyne, ktoré spadajú pod súhrnný názov „Džingú“

„Veľká svätyňa v Ise“, *Isedžingú* 伊勢神宮, je šintoistická svätyňa, ktorá sa nachádza v provincii Mie, v meste Ise, neďaleko bývalého hlavného mesta Japonska, Kjóta. Do roku 1946 spadala svätyňa pod Ministerstvo vnútra, avšak dnes je evidovaná pod Ministerstvom kultúry a školstva ako náboženské združenie zvané „Džingú“ 神宮. V skutočnosti preto nie je oficiálnym názvom svätyne často používané *Isedžingú* (Svätyňa Ise), alebo *Ise no džingú* (Svätyňa v Ise/ Isejská svätyňa), ale jednoducho *Džingú* (Veľká svätyňa)(Vid' Kohori, 2011, str.25)

„Džingú“ bol pôvodne len názov Isejskej svätyne, ktorý poukazoval na jej vysoké postavenie a privilegovaný vzťah k cisárskej rodine<sup>1</sup>.

Pod súborné pomenovanie *Džingú* spadá spoločne 125 objektov, pričom hlavné svätyne sa nachádzajú v meste Ise, ale väčšina vedľajších a okrajových svätýň, *becugú* 別宮 *sešša* 摂社, *mašša* 末社 a *šokanša*<sup>2</sup>, sa nachádza v okolitých mestách (Macusaka a Toba, a v okresoch Watarai, Taki a Šima ) (Vid' Jamamoto, 2007, str.6).

Hlavné stanovisko Veľkej svätyne (od teraz skrátene *Isedžingú*) je komplex rozdelený na dve časti – vnútorné *Naikú* 内宮 svätyne a vonkajšie *Gekú* 外宮 svätyne<sup>3</sup>. Tradične obhliadka svätýň začína najprv vonkajšími svätyňami a až potom by mali pútnici prejsť približne hodinu chôdze (5 km) do areálu vnútornej svätyne.

### 🕒 Vonkajšie svätyne Gekú

*Gekú* pozostáva z hlavnej svätyne *šógú* 正宮 nazývanej *Tojouke daidžingú* 豊受大神宮, ktorá je zasvätená Veľkej bohyni Tojouke *Tojouke ómikami* 豊受大御神<sup>4</sup> (od teraz skrátene Tojouke). Úlohou Tojouke je príprava potravy na každodenné rituály a obrady pre

1 *Džingú* 神宮 – V súčasnosti je tento názov používaný aj ako prívlastok naznačujúci druh/hodnosť svätyne *šagó* 社号, a preto existujú aj iné svätyne, ktoré majú v mene slovo „džingú“ (napr. *Meidžidžingú* 明治神宮 宇, *Usadžingú* 佐神宮, *Kašimadžingú* 鹿島神宮), ale vždy len ako prívlastok, a aj ten je oddávna obmedzený na niekoľko historicky a hierarchicky najdôležitejších svätýň. Existuje 6 druhov prívlastkov svätýň – \**džingú* 神宮, \**mija* 宮, \**taiša* 大社, \**džindža* 神社, \**jaširo* 社 a \**daidžingú* 大神宮, pričom *mija* je názov používaný pre svätyne, ktoré sú zasvätené cisárovi a cisárskej rodine alebo svätyne, ktoré od dávna nesú určité privilégia na základe rodovej nadradenosti (Vid' Slovník šintó, 1999, str.180). Podrobnejšie o etymológii slova „*mija*“ v kapitole 3.1 Rozdiel medzi *jaširo* a *mijou*.

2 Vedľajšie svätyne *Isedžingú* sú radené podľa dôležitosti na *becugú* 別宮 – 10 pod *Naikú* a 4 pod *Gekú*; *sešša* 摂社 – *Naikú* 27, *Gekú* 16; *mašša* 末社 – *Naikú* 16, *Gekú* 8; a *šokanša* 所管社 (doslovne „svätyne spadajúce pod jurisdikciu“ *Isedžingú*) *Naikú* 30, *Gekú* 4 (Vid' Slovník šintó, 1999, str.604).

3 *Isedžingú* je jediná svätyňa v Japonsku s takýmto rozdelením (Vid' Kohori, 2011. str.23).

4 Podľa legendy bola bohynia Tojouke premiestnená do Ise z jej pôvodného miesta v meste Hidži, v provincii Tanba, ako reakcia na veštbu (Vid' Encyklopédia od Shinto [online], 2013).

Amaterasu. Bohyňa je taktiež všeobecným božstvom úrody, hojnosti a plodnosti. Okrem hlavnej svätyne sa v hlavnom areály *Gekú* nachádzajú 3 vedľajšie svätyne *becugú* 別宮: *Taka no mija* 多賀宮 zasvätená *aramitame* 荒御霊<sup>5</sup> bohyně Amaterasu, *Cuči no mija* 土宮 zasvätená *Ócučinomioja no kami* 大土乃御祖神 (ochranné božstvo obrábania pôdy), *Kaze no mija* 風宮 zasvätená bohovi dažďa a vetra *Šinacuhiko no mikoto* 志那都彦神 a *šokanša Šimonomii no džindža* 下御井神社 zasvätená ochrancovi studien bohovi *Šimonomii no mamori no kami* 下御井鎮守神. Mimo hlavného areálu *Gekú*, no v rámci mesta Ise sa nachádza *becugú Cukijomi no mija* 月読宮 zasvätená bohovi mesiaca *Cukijomi no mikoto* 月読尊 (Vid' Kawazoe, 2007, str.64).

#### 🕒 Vnútorne svätyne Naikú

V areáli *Naikú* sa nachádza hlavná svätyňa, zvaná *Kótai džingú* 皇大神, ktorá je zasvätená Veľkej bohyni slnka Amaterasu *Amaterasu no ómikami* 天照大神 (od teraz skrátene Amaterasu) a dve vedľajšie svätyne – *becugú Aramacuri no mija* 荒祭宮 zasvätená *aramitame* Amaterasu, *Kazahinominomija* 風日祈宮 zasvätená bohovi vetra *Šinacuhiko no mikoto* a *šokanša Kojasudžindža* 子安神社 zasvätená *Konohanasakujahime no mikoto* 木華開那姫命, bohyni uzatvárania vzťahov, pôrodu a výchovy detí (Vid' Kawazoe, 2007, str.64).

Mimo hlavného areálu *Naikú*, ale stále v rámci mesta Ise, sa nachádzajú vedľajšie svätyne *becugú Cukijomi no mija* 月讀宮 zasvätená bohovi mesiaca *Cukijomi no mikoto* 月讀尊 a *Jamatohime no mija* zasvätená princeznej *Jamatohime no mikoto* 倭姫命.

Obidva hlavné komplexy sa nachádzajú v tzv. "lesoch rodiska" *furusato/čindžu no mori* 鎮守の森. Počiatky šintó siahajú až do obdobia Džómon (10 000 – 300 p.n.l.), kedy sa ľudia živili lovom a zberom, preto žili prevažne v lesoch chránení hustým porastom. Tieto lesy boli jednak považované za príbytok pradávnych kami, ďalej však slúžili aj ako miesto zhromaždenia okolitých obyvateľov. S nástupom obdobia Jajoi (300 p.n.l – 300 n.l.) a kultúry pestovania ryže, ktorá prišla z kontinentálnej Ázie, bolo na úkor ryžových polí vyklčovaných mnoho lesov. Aj okolie terajšieho mesta Ise bolo pôvodne celé zalesnené. Väčšina porastu bola vyklčovaná, avšak ľudia sa z úcty k bohom nemohli dotknúť lesov, v ktorých cítili prítomnosť božstiev (Vid' Kamata, 2005, str.11).

5 *Aramitama* 荒御霊 – *Mitama* 御霊 je duch kami, ktorý sa rozdeľuje na aspekty *nigimitama* 和御霊 a *aramitama*. *Aramitama* je divoký, zúrivy a krutý aspekt tohto ducha. *Nigimitama* je normálna, kludná forma ducha a *aramitama* sa zjavuje počas vojen alebo prírodných katastrof. *Aramitama* sa premení naspäť na *nigimitamu* vďaka prijímaniu rituálnych obiet. Mnoho svätyň uctieva tieto dva aspekty božského ducha *mitama* oddelene. Napríklad *Sumijoši džindža* 住吉神社 v Šimonoseki uctieva *aramitamu* boha Sumijoši, zatiaľ čo *Sumijoši taiša* 住吉大社 v Ósake uctieva jeho *nigimitamu* (Vid' Encyklopedia of Shinto,[online] 2013).

## 1.2 Architektúra hlavnej svätyne Isedžingú

Pri návšteve *Naikú*, návštevníci musia prejsť po ceste posypanej bielym štrkom, ktorý kontrastuje s tmavým porastom tisícročného lesa. Veriaci si majú pred príchodom ku hlavnej svätyňi vyčistiť myseľ od každodenných svetských starostí. Keď dorazia pred hlavnú svätyňu *šógú*, cez vysoký plot, ktorý ju ohraničuje vidia iba vrchol jej strechy, no napriek tomu sa ponoria do modlitby. Práve fakt, že žiaden obyčajný človek (okrem kňazov *Isedžingú* a členov cisárskej rodiny) nemôže vidieť svätyňu na vlastné oči, umocňuje predstavu jej svätosti.

Ak by sa nám predsa len podarilo nahliadnuť za plot chrániaci svätyňu, uvideli by sme drevenú budovu s vyvýšenou podlahou postavenou na hrubých stĺpoch, ktoré sú z časti zakopané v zemi pre väčšiu stabilitu. Jedná sa o konštrukciu tzv. *juicušinmeidzukuri* 唯一神明造り, jedinečná božská stavba. Budova je vysoká približne 10 metrov, predná strana je široká 11 metrov. Strecha svätyne je vytvorená navrstvením množstva tenkého slameného porastu *kaja* 萱. Krížom cez vrchol strechy je položených 10 drevených trémov *kacuogi* 鯉木, ktoré pri pôvodných stavbách podobného typu slúžili ku zaisteniu slamenej strechy, v prípade *Isedžingú* však spĺňajú najmä estetický účel, tak isto ako dosky *čigi* 千木 upevnené na prednej a zadnej strane strechy (Vid' Kawazoe, 2007, str.63).

„Každá svätyňa má svoju vlastnú jedinečnú variáciu *čigi* a *kacuogi*. Pre *šinmeidzukuri* je charakteristická ostrosť *čigi*, ktoré prechádzajú priamo cez slamenú strechu do neba a kontrastná masivita hrubých *kacuogi*.“ (Kawazoe, 2007, str.78) *Čigi* a *kacuogi* sú jedny z ojedinelých častí stavby, ktoré sú obložené zlatom.

## 2. VZNIK PRVEJ PODOBY ISEDŽINGÚ

### 2.1 Mýtus o vzniku

Podľa kroniky Nihonšoki<sup>6</sup>, v piatom roku vlády desiateho cisára Sudžina 崇神<sup>7</sup> zavládla v krajine ničivá epidémia, ktorá trvala niekoľko rokov. Cisár sa modlil každé ráno a večer ku bohom, za zmiernenie ich hnevu. To však nepomáhalo, a tak jedného dňa prehlásil, že na ukludnenie spoločného hnevu dvoch veľkých božstiev, Amaterasu no ómikami a *Jamato no ókunitama no kami* 倭大国魂神<sup>8</sup>, musí týchto dvoch od seba oddeliť a vzdávať im úctu oddelene, mimo cisárskeho paláca. Bohyňa Amaterasu si zobrala na starosti Sudžinova dcéra, princezná *Tojosukiiribime no mikoto* 豊鍬入姫命. Rituálne premiestnila telo bohyne<sup>9</sup>, symbolizované posvätným zrkadlom, zo svätyne v hlavnom meste Šikimizugaki no mija<sup>10</sup> do neďalekého Kasanui no mura<sup>11</sup>, kde jej postavili ohraničenie *himorogi* 神籬<sup>12</sup> (Vid' obr. č.4) a princezná v zastúpení za cisára usporiadavala obety. Po tom, čo premiestnili Amaterasu mimo cisársky palác, sa epidémia skončila, a v krajine znovu nastala hojnosť (Vid' Nihonšoki 1, 1994, str.270).

- 
- 6 *Nihonšoki* 日本書紀 – “Japonská kronika” je druhá najstaršia kronika japonských dejín (po Kodžiki 712). Kronika bola zostavená v roku 720 na príkaz cisárovnej Genšó 元正 (715 – 724). Skladá sa z 30 zväzkov. Prvé dva zväzky pojednávajú o legendách o bohoch a o vzniku Japonského súostrovia. Tretí až tridsiaty zväzok pojednáva o udalostiach počas vlády cisárov, od legendárneho prvého cisára Džinmu 神武, po cisárovnú Džitó. Vierohodnosť kroniky je diskutovaná, ak nie úplne popretá v početných knihách, napr. v knihe „Dejiny japonského budhizmu“ sa dočítame, že „vďaka novodobému výskumu japonských dejín sme zistili, že zápisy v Nihonšoki z prvej polovice šiesteho storočia (cisár Keitai 繼体 až Kinmei 欽明) boli značne zmanipulované, a to pravdepodobne z dôvodu zamaskovania politického zmätku v tomto období.“ (Sueki, 1992, str.19)
- 7 Konkrétne letopočty cisárovho života sú neznáme.
- 8 *Jamato no ókunitama no kami* 倭大国魂神 – Podľa Nihonšoki bolo toto božstvo zverené do opatery princeznej Nunakiirihime no mikoto 淳名城入姫命. Pôvod tohto boha je neznámy. Existuje teória, podľa ktorej sa jedná o iné meno boha *Okuninušiho* 大国主神 (božstvo tvorby národa, poľnohospodárstva, medicíny, obchodu, atď) uctievaného vo Veľkej svätyňi v Izumo *Izumotaiša* 出雲大社 (prefektúra Šimane) (Vid' Slovník šintó, 1999, str.55).
- 9 *Šintai* 神体 – Pojem *šintai*, doslova „božské telo“, všeobecne označuje konkrétny predmet, v ktorom má prebývať svätý duch *šinrei* 神霊 kami. Tento predmet je používaný ako objekt uctievania pri obradoch. Často používané predmety sú napr. zrkadlo, meč, gorálky, klenoty, sošky božstiev, ale aj časti prírody ako kamene, vodopády, či celé hory. *Šintai* Amaterasu v hlavnej vnútornej svätyňi *Isedžingú* je zrkadlo (Vid' Slovník šintó, 1999, str.195).
- 10 Predpokladá sa, že sa nachádzalo v terajšej prefektúre Nara, v meste Sakurai. (Vid' Senda, 2012, str. 10)
- 11 *Kasanui no mura* 笠縫邑 – Pravdepodobne mesto nachádzajúce sa v súčasnej prefektúre Nara. Presná poloha *Kasanui no mura* je neznáma, avšak existuje mnoho teórii, podľa ktorých sa pôvodné miesto *Isedžingú* mohlo nachádzať: napr. Svätyňa Ómiwa *Ómiwadžindža* 大神神社 v meste Sakurai, Svätna Ónimasumiširicuhiko *Ónimasumiširicuhikodžindža* 多坐弥志理都比古神社 v meste Tawaramoči, Svätyňa Kasanui *Kasanuidžindža* 笠縫神社 v meste Tawaramoto, atď. (Vid' Kawamoto, 2009, s.675)
- 12 *Himorogi* 神籬 označuje dočasne vytvorený svätý priestor, altár, používaní pri uctievaní bohov v staroveku (Encyklopedia of Shinto [online], 2012).

Aj počas vlády nasledujúceho, jedenásteho, cisára Suinina 垂仁<sup>13</sup> pokračoval zvyk stavania *himorogi* pre bohyňu. Avšak v Nihonšoki sa píše, že v treťom mesiaci dvadsiatehopiatego roku (vlády cisára Suinina), bola bohyňa Amaterasu odobratá Tojokusiiiribime no mikoto a vložená do opatery *Jamato hime no mikoto* 倭姫命. Princezná sa, poverená cisárom Suininom, vydala na púť po krajine hľadajúc vhodnejšie miesto, ktoré by mohla bohyni zasvätiť. Putovala smerom ku Sasahata no uda, tu sa otočila a vstúpila do kraja Ómi, pokračovala na západ smerom ku Mino a napokon dorazila do vtedajšej provincie Ise. Podľa legendy jej vtedy Amaterasu pokynula :“Ise, krajina božského vetra, je kraj omývaný vlnami. Je to izolovaná a príjemná krajina. V tejto krajine si prajem bývať.“(Nihonšoki, 1994, str.318) Preto, podľa pokynov Veľkej bohyně, jej bola postavená svätyňa v provincii Ise. Toto značí založenie Naikú svätyne. Gekú bolo, podľa zápisov v *Tojukegišikičó* 止由氣宮儀式帳<sup>14</sup>, založené až v období vlády cisára Júrijaku 雄略<sup>15</sup>, v roku 478 (Vid' Kohori, 2011, str.37).

Cisár sa nechodil do Ise modiť osobne, ale pomocou veštby určil nevydatú princeznú z cisárskeho rodu, ktorej poslaním od tej chvíle bolo vyhýbať sa všetkému svetskému a v stave dokonalej nepoškvrnenosti komunikovať s bohmi v *Isedžingú* namiesto cisára – tzv. *saió* 齋王, ktorá prebývala v paláci *saigú* 齋宮 neďaleko *Isedžingú* (Vid' Senda, 2012, str.56).

## 2.2 Úvahy a pochybnosti o legende

Zápisy v Nihonšoki nie sú považované za historické fakty, preto si nemôžeme byť istí, ani presnými letopočtami vzniku svätyne, ani komu bola pri vzniku skutočne zasvätená, alebo či bola svätyňa od začiatku rozdelená na *Naikú* a *Gekú*. Existujú však teórie, ktoré sa snažia aspoň približne vysvetliť pôvod svätyne.

### 2.2.1 Teórie o skutočnom časovom rozmedzí vzniku

<sup>13</sup> Konkrétne letopočty cisárovho života sú neznáme.

<sup>14</sup> *Tojukegišikičó* 止由氣宮儀式帳 – *Enrjakugišikičó* 延暦儀式帳 je zborník pravidiel Veľkej svätyne v Ise, v ktorej sú popisované všetky sviatky a obety odohrávajúce sa v rámci svätyne. *Enrjakugišikičó* sa skladá z dvoch častí: *Kótaidžingúgišikičó* 皇太神宮儀式帳 popisuje dianie a pravidlá v Naikú a *Tojukegišikičó* popisuje to isté v Gekú. Zborník bol zostavený na príkaz cisára Enrjaku 延暦 (782 – 806) v roku 804. V zborníku sú podrobne popisované praktické aspekty okolo chodu svätyne, ktoré nenájdeme v Nihonšoki, či Kodžiki (Vid' Slovník šintó, 1999, str.571)

<sup>15</sup> Obdobie panovania cisára sa odhaduje na koniec piateho storočia n.l.

Od obdobia Meidži 明治 (1868 – 1912) až po druhú svetovú vojnu bol vznik Isedžingú datovaný až na prvé storočie pred našim letopočtom. V snahe dokázať pradávny pôvod cisára a upevniť jeho moc vznikol takýmto spôsobom obraz *Isedžingú* ako vyše dvetisícročnej svätyne<sup>16</sup>. Aj v súčasnosti sa nájdu knihy, ktoré stále dodržia toto datovanie, vo väčšine materiálov, ktoré som používala, sa autor však vyhýbal presnému datovaniu doby panovania cisárov Sudžina a Suinina.

Historici ako profesor Kiley<sup>17</sup>, zaoberajúci sa dynastiami na dvore štátneho útvaru *Jamato* 大和<sup>18</sup>, odhadujú obdobie vlády cisára Sudžina na koniec tretieho, či začiatok štvrtého storočia n.l. „Jamatu vládli tri línie cisárov: „stará dynastia“ vrátane cisárov Sudžina a Suinina sa skladala z rituálno-náboženských vládcov, ktorí vládli počas tretieho a štvrtého storočia n.l. Nasledovala „stredná dynastia“ vojenských vládcov v piatom storočí n.l., a nakoniec „nová dynastia“ založená okolo roku 500 cisárom Keitai 継体 (pravdepodobne okolo rokov 507 – 531).“ (Kiley, 1973, str.30) Z toho vyplýva, že ak je zápis v Nihonšoki o vzniku *Isedžingú* v období vlády cisára Suinina pravdivý, tak sa dá vznik prvej podoby svätyne datovať približne na prelom tretieho a štvrtého storočia n.l.

Po druhej svetovej vojne sa začala šíriť teória, ktorá datuje založenie *Isedžingú* až na koniec piateho storočia n.l., čiže približne na obdobie vlády cisára Júryaku 雄略 (456 – 479), až na polovicu šiesteho storočia. Historici, ktorí načrtli túto teóriu<sup>19</sup> tvrdia, že panovníci Jamata sa začali zaujímať o oblasť pri Isejskom zálive zo strategických dôvodov. Išlo o významný dopravný bod, ktorý sa mal stať centrom pri podmaňovaní území východne od

16 Viac v kapitole 7. Isedžingú na pozadí štátneho šintó.

17 **Cornelius J. Kiley** – V súčasnosti hosťujúci profesor japonských dejín na Univerzite Villanova.

18 **Jamato** 大和 – Jamato je jednak bývalý názov prefektúry Nara **Jamatokuni** 大和国 a súčasne sa jedná o názov prvého štátno-správneho útvaru na území Japonska. V druhej polovici tretieho storočia sa spojili vysokopostavené rody a rody predkov cisárskej rodiny a spolu vytvorili jeden politicky-správny útvar. Postupne nútili okolité provincie podriaďiť sa ich správe, až v štvrtom až piatom storočí spadalo pod správu Japata väčšina Japonského súostrovia. Vodcovia Jamata ďalej prejavili hegemoniálny záujem aj o Kórejský poloostrov. Cisár vyslal výpravu do Číny, aby uznala jeho vládu nad Japonskom aj Kórejským poloostrovom. V Japonsku regionálni zemepáni spravovali vlastné uzemia ako doposiaľ, avšak posielali dane v naturáliach a práci do centrálného Jamata – takto udržiavali nepriamy vzťah s cisárskym dvorom. Po upevňovaní krajiny v šiestom storočí, v siedmom storočí došlo k prechodu do systému zákonov *ricurjó*, podľa vzoru Číny (Vid' Veľký slovník japonských dejín, 1997, str.2149)

19 **Naoki Kódžiró** 直木孝次郎 – Učil na Ósackej mestskej univerzite, na Okajamskej univerzite, na Univerzite Sóai a na Univerzite Košien. V súčasnosti vyslúžilý profesor na Ósackej mestskej univerzite. Doktor literatúry, odbor japonské staroveké dejiny.

**Senda Minoru** 千田実 – V súčasnosti hosťujúci profesor na Univerzite Ricumeikan v Kjóte, predseda Prefekturálneho Informačného a Knižničného centra v Nare. Doktor literatúry, odbor historická geografia.

**Okada Seidži** 岡田精司 – Bývalý profesor japonských dejín na Miejskej univerzite .

hlavného mesta, kam správna moc panovníka v piatom storočí ešte nesiahala (Vid' Senda, 2012, str.51).

Podľa tejto teórie ležala na mieste terajšej *Isedžingú* svätyňa zasvätená pôvodnému božstvu Isejského regiónu (o aké božstvo sa jednalo nevieme v súčasnosti jednoznačne povedať). „Panovníci Jamata si začali podmaňovať východné oblasti okolo Ise približne v polovici piateho storočia n.l. a začiatkom šiesteho storočia vyvrcholila táto aktivita dosadením cisárskeho božstva na miesto lokálnych Isejských božstiev.“(Senda, 2012, str.52) Podľa mňa toto značí, aký dôraz kládli panovníci na podrobenie si nie len územia, ale najmä viery tamojších obyvateľov ako základ dlhodobej vlády, ktorá mala presahovať obdobie panovania jednej generácie.

Okada taktiež podporuje teóriu, že cisárske božstvo začalo byť uctievané v Ise v období vlády cisára Júrijaku. Jednak súhlasí s tvrdením, že sa Ise v tej dobe stalo dôležité v rámci podmanenia si východných území, ďalej však poukazuje na to, že v časovom rozmedzí okolo vlády cisára Júrijaku sa odohrávali veľmi významné spoločenské a náboženské zmeny. Najjasnejšie môžeme tieto zmeny pozorovať na tendencií zmenšovania hrobiek *kofun* 古墳<sup>20</sup>. To znamená, že miestni zemepáni postupne strácali svoju autoritu náboženských vodcov a viera postupne prechádzala na jedného všeobecného vládcu, cisára (Vid' Senda, 2012, str. 54).

Táto práca sa volá „2000 rokov Veľkej svätyne v Ise“ preto, lebo *Isedžingú* v súčasnosti stále zostáva známa ako „2000 ročná svätá zem“ 二千年の聖地. Pravdepodobne sa takto zafixovala v povedomí ľudí počas obdobia Meidži, avšak na základe informácií v tejto kapitole tvrdím, že jedniný spôsob ako by *Isedžingú* mohla mať dvetisíc rokov je, že na tej istej pôde stála iná „Isejská“ svätyňa zasvätená lokálnym kami a nie bohyni Amaterasu. V ďalšej časti sa preto pokúsím objasniť približné časové rozmedzie a okolnosti vzniku kultu bohyně Amaterasu v Ise.

## 2.2.2 Teórie o charaktere a vzniku Amaterasu

---

<sup>20</sup> *Kofun* 古墳 – označenie hrobiek/ mohýl navŕšených do tvaru kľúčovej dierky. Mohyly boli stavané pre cisárov a významných lokálnych zemepánov, približne od druhej polovice 3. storočia do začiatku 7. storočia. Slovo *Kofun* taktiež označuje historické obdobie stavania mohýl (Vid' Veľký slovník japonských dejín, 1997, str.317)

Podoba bohyně Amaterasu, tak ako ju poznáme v súčasnosti, vznikla pravdepodobne ako výsledok určitej dlhodobej transformácie. Existujú rôzne verzie a domnienky o tom, aký pôvod bohynia slnka naozaj má. Ja sa v tejto kapitole zmienim o niekoľkých teóriách, ktoré považujem za relevantné pre túto prácu.

2. Teória o pôvode Amaterasu ako božstva mora a silného vetra
3. Teória o vplyve budhizmu na vznik Amaterasu
4. Teória o vplyve dvoru Jamato na vznik Amaterasu

Tieto tri teórie si neodporujú, ale naopak sa dopĺňujú a pomáhajú nám vytvoriť si obraz o podmienkach vzniku Amaterasu.

Prvá teória popisuje pôvodnú podobu Amaterasu ako boha *Hoakari no mikoto* 火明命 (od teraz skrátene Hoakari), nazývaného taktiež Amateru (Vid' Senda, 2012, str. 18). Hoakari je uctievaný v desiatich svätyniach, ktoré si dodnes zachovali v názve meno Amateru. Keďže Hoakari je božstvo spájané s morom, aj Amaterasu má podľa Sendu korene ako ochranné božstvo námorníkov, a preto poslúžilo v preberaní východných území okolo Isejského zálivu. Ďalej by pôvod Amaterasu, ako božstva silného vetra, vysvetľoval pomenovanie oblasti Ise v Nihonšoki – „krajina božského vetra“. Metevelis<sup>21</sup> totiž tvrdí, že nesprávny preklad slova „božský vietor“ *kamukaze* 神風 do západných jazykov, odpútal pozornosť od skutočnosti, že „božský“ v tomto prípade nemá značiť prídavné meno, ale poukazovať na to, že samotný „vietor“ je boh. „Vetru, ktorý vane z Ise, sa v dialektoch oblasti Sanin, kde leží *Izumotaiša* hovorilo „Ise či“. Či, ši a ich alofón dži nesú význam „vietor“, preto „Ise či“ teoreticky znamená Isejský vietor, ale keďže toto slovo taktiež môže znamenať „životná podstata“, „duch“ a „svätý duch“, určite ide v tomto prípade o kozmický význam.“(Metevelis, 2002, str.3)

Podľa druhej teórie bol vznik Amaterasu odozva na príchod budhizmu do Japonska v polovici šiesteho storočia. Je známy fakt, že jediný vysokopostavený rod, ktorý na začiatku prijal budhizmus bol rod Soga. Ostatné rody, najmä Nakatomi a Mononobe, sa snažili odhovoriť cisára od prijatia budhizmu na dvor. „Pre rody pri moci nepredstavovala priame nebezpečenstvo osobná viera cisára, či tradície obyčajných ľudí. Rody sa báli, že cisár zvolí budhizmus ako nové dvorné náboženstvo, čo by nevyhnutne viedlo k zmene dvorných inštitúcií ako aj ku zmene koncepruálnych základov Jamata.“(Kirkland, 1997, str.129) Preto

---

21 **Peter Metevelis** – Vyštudoval japanológiu a dejiny, s dôrazom na náboženstvo a folklór, na Kalifornskej univerzite v Los Angeles. Pôsobil v Japonsku takmer dvadsať rokov ako vysokoškolský profesor, komentátor v novinách, prekladateľ, pomocný redaktor a spisovateľ (Vid' Metevelis, 2003, obal)



Kirkland<sup>22</sup> tvrdí, že tradicionalistická frakcia dvorných rodov sa pokúšala vytvoriť silné protibožstvo, ktoré by konkurovalo rýchlo sa rozširujúcemu budhizmu. Na výber bolo niekoľko rôznych božstiev – *Óhirume no muči no kami* 大日靈貴神 (od teraz skrátene *Óhirume*), *Hi no kami* 日の神 a boh Amateru (Hoakari). Bohyňa *Óhirume* sa zjavne tešila najväčšej priazni, avšak po roku 585, po tom ako bol cisársky kult premiestnený do Ise, *Óhirume* značne zoslabla a stratila väčšinu svojej identity. Napriek tomu musela zostať v povedomí náboženských autorít dosť natoľko, aby zanechala aspoň svoje ženské pohlavie nasledujúcemu bohovi Amateru (Vid' Kirkland, 1997, str.139) Kirkland tvrdí, že ďalším vývojom bolo prepisovanie záznamov o *Óhirume*, resp. *Hi no kami* v dvorných kronikách na Amateru. Počas tohto procesu došlo k vyvýšeniu mena Amateru na honoratívne Amaterasu a ďalej aj k pridaniu prívlastku „Veľký boh/bohyňa“ *ómikami* 大御神, ktorý bol tradične pripisovaný pôvodnému božstvu v isejskej svätyni (Vid' Kirkland, 1997, str.94).

Klan Soga, a s ním aj budhizmus, však nakoniec zvíťazil a nastalo sto rokov dominancie budhizmu na cisárskom dvore. Kirkland tvrdí, že preto práve príchod budhizmu na cisársky dvor stimuloval vytvorenie cisárskeho kultu v Ise a rekonfiguráciu kľúčových mýtických tradícií (Vid' Kirkland, 1997, str.138).

Tretia teória priamo navdväzuje na druhú. Podľa nej malo Ise, po rokoch politických konfliktov a vládných reforiem, centrálnu úlohu v pláne na upevnenie moci vládnuceho rodu na dvore Jamato.

Trvalo takmer sto rokov, kým, po víhre probudhistického rodu Soga, nastúpil na trón cisár, ktorý pokračoval v snahách o posilnenie cisárskeho kultu na dvore. Cisár Tenmu, videl potenciál Isejskej svätyně a podnikol kroky na posilnenie tamojšieho cisárskeho kultu. V skutočnosti, na začiatku doby Jamato, väčšina rodových zoskupení tvrdila, že je príbuzná v nejakým božstvom. To znamená, že cisárska rodina nebola jediná, ktorá odvodzovala svoje postavenie od príbuzenského vzťahu s bohom. Ak si chcela vyhradiť exkluzívnu pozíciu medzi ostatnými rodmi, preto musela predstaviť božského predka, ktorý by prevyšoval

---

<sup>22</sup> **Russel Kirkland** – Vyštudoval religionistiku (BA) a dejiny Ázie (MA) na Univerzite Brown. Neskôr pokračoval v štúdiu religionistiky (MA) a sinológie (Ph.D) na Indianskej univerzite. V súčasnosti učí na Georgskej univerzite, medzi inými ázijské náboženstvá (konfucianizmus, taoizmus, budhizmus, japonské náboženstvá,...) (Vid' The Univerzity of Georgia [online], 2013).

pozíciu všetkých ostatných bohov. Presne na tento účel bola jednak zostavená kronika Kodžiki, ktorá má dokazovať dôležitosť Amaterasu a jej potomkov v rámci celého božského panteónu šintó, a jednak bola zaistená pozícia Amaterasu v Ise.

Amaterasu najviac priblížil jej terajšej podobe sám cisár Tenmu, a to spojením slnečného božstva, ktoré bolo pôvodne v Ise uctievané, s cisárskym božstvom uctievaným na dvore Jamato. „Tenmu napríklad zaviedol na dvore Jamato systém *kabane* 姓 (rodové mená zodpovedajúce spoločenskému postaveniu), novo spýsaná hierarchia, podľa ktorej Tenmu postavil rody, ktoré ho podporovali na vyššiu spoločenskú priečku. Na legitimizáciu tohto systému znovu vyžadoval božských predkov ako hlavné kritérium pri určení spoločenského postavenia.“ (Kirkland, 1997, str. 135)

### 2.2.3 Teórie ohľadom miesta postavenia svätyne

Napriek legende, podľa ktorej si sama bohyňa Amaterasu vybrala miesto, kde chce byť uctievaná, môžeme v súčasnosti nájsť mnoho svätýň, ktorých kňazi tvrdia, že sú postavené na pôde pôvodnej *Isedžingú*. To znamená, že Jamatohime sa na svojej šesťdesiatročnej ceste krajom zastavila na mnohých miestach, a na väčšine z nich založila božstvu aspoň dočasný príbytok.<sup>23</sup> Jedným z dôvodov pre tento úkaz mohlo byť to, že Jamatohime musela usporiadať každoročne obety a slávnosti pre cisárske božstvo, hoci preň ešte nenašla ideálne miesto. Preto po ceste stávala pre bohyňu rôzne dočasné príbytky.

Pravdepodobnejšie vysvetlenie však je, že Jamatohime len plnila svoju úlohu, ktorou bolo šíriť vieru v božstvo slnka, a tým preniesene aj vieru v cisársky kult. Nakoniec, po dlhom putovaní, už bola na konci svojich fyzických síl, preto založila poslednú a hlavnú svätyňu *Kótaižingú* na mieste, kam sa dostala najneskôr.

---

23 Medzi ne patrí napr. Svätyňa Manai *Manaidžindža* 真名井神社 v meste Mijadzuši (prefektúra Kjóto), Svätyňa Kótai *Kótaižindža* 皇太神社 v meste Fukučijama (p. Kjóto), Svätyňa Ise *Isedžindža* 伊勢神社 v meste Okajama (p. Okajama), Svätyňa Takamija *Takamijadžindža* 高宮神社 v meste Sakurai (p. Nara), atď. (Vid' Kawamoto, 2009, str.675).

### **3. PROCES PREMENY Z JAŠIRA NA MIJU**

Okrem premiestnenia bohyne Amaterasu do Ise, ovplyvnil cisár Tenmu svätyňu ešte iným závažným spôsobom.

Ako som už zmienila v predošlých kapitolách, podoba Veľkej svätyne v Ise tak ako ju poznáme v súčasnosti, čiže *kami no mija* 神の宮, vznikla až na konci siedmeho storočia. Prvá podoba svätyne bolo jednoduché ohraničenie *himorogi*, ktoré sa zmenilo na malú svätyňu *kami no jaširo* 神の社, keď bola svätyňa premiestnená z Kasanui no mura do Ise.

#### **3.1 Rozdiel medzi jašiom a mijou**

Pre pochopenie významu a rozdielov medzi týmito tromi druhmi svätyňových konštrukcií musíme pochopiť etymológiu ich názvov. Slovo *jaširo* sa skladá z časti *ja* 家/屋 – dom/ prístrešok a *širo* 代 – zmena/ obdobie/generácia (Vid' Motegi, 2003, str.75). Tento názov indikuje, že *jaširo* bola stavba postavená dočasne s účelom usporiadavania príležitostných sviatkov, tak isto ako jej predchodca, ohraničenie *himorogi*. To znamená, že musela byť postavená v takých rozmeroch, aby sa dala bez ťažkostí znovu postaviť a rozložiť podľa potreby. Prístrešky tohto typu sú používané dodnes pri sviatkoch *macuri* 祭り po celom Japonsku.

Naopak slovo *mija* sa skladá z honoratívnej predpony *mi* 御 a zo slova *ja* 家/屋 dom/prístrešok. Nejedná sa však o názov označujúci obyčajné obydlie, ale obydlie panovníka, či panovníckej rodiny, inými slovami palác *kjúden* 宮殿 (pričom *kjú* je jedno zo sinojaponských čítaní čínskeho znaku pre slovo *mija*). Obyvatelia paláca sú označovaní ako *mija-sama* (*sama*: honoratívna prípona) a miesto, kde sa palác nachádza sa nazýva *mijako* 宮処 (Vid' Motegi, 2003, str.74). *Kami no mija*, alebo sinojaponsky *džingú*, by sa podobným spôsobom dalo preložiť aj ako „božský palác“. *Ise džingú* je prvá svätyňa v Japonsku známa pod takýmto názvom, čo podľa mňa svedčí o jej výsostnom postavení medzi svätyňami.

Z hľadiska postavenia svätyne a jej vzťahu ku cisárovi je prestavba z *jašira* na *miju* kľúčovým prelomom. Tento prelom je zaznamenaný v *Nihonšoki* nasledujúcim spôsobom:

1. Prvý rok obdobia vlády cisára Júrijaku (457?) – „Jaširo Veľkého Isejského božstva *Ise*

*ómikami no jaširo* 伊勢大神の社"(Nihonšoki 1, 1994, str.149)

2. Prvý rok obdobia vlády cisára Keitai (507) – „Jaširo Veľkého Isejského božstva (Nihonšoki 2, 1996, str.295)
3. Siedmy rok obdobia vlády cisára Bidacu (578) – „Isejské jaširo *Ise no jaširo* 伊勢の社" (Nihonšoki 2, 1996, str.295)

Avšak od vlády cisára Tenmu jednak prestala byť svätyňa zaznamenávaná ako *jaširo*, ale ako *mija* a v záznamoch pribudlo meno Amaterasu.

5. Druhý rok obdobia vlády cisára Tenmu (673) – „Mija Veľkej bohyne Amaterasu *Amaterasu ómikami no mija* 天照大神の宮" (Nihonšoki 3, 1998, str.347)
6. Tretí rok obdobia vlády cisára Tenmu (674) – „Mija Isejského božstva *Ise no kami no mija* 伊勢神宮" (Nihonšoki 3, 1998, str.349)

Z vyššie uvedených príkladov je zrejmé, že rozmery svätyne sa zväčšili z *jašira*, na podstatne väčšiu a vplyvnejšiu *miju* za vlády cisára Tenmu. Mojm d'alším krokom bude preto analýza cisárových pravdepodobných pohnútok ku tomuto prejavu priazne voči *Isedžingú*.

### **3.2 Podoba svätyne podľa cisára Tenmu**

Cisárovo pohnútky ohľadom zväčšenia budovy svätyne, a prenesene aj jej prestíže, sú zjavné. Svätyňa mala poslúžiť ako symbol novej moci cisárskeho kultu a zabezpečiť Amaterasu zvrchovatú pozíciu medzi bohmi. Prečo potom nenechal Tenmu postaviť honosnejšiu budovu? Je pravda, že v porovnaní s malým *jaširo* bola nová *mija* omnoho výraznejšia, napriek tomu je svätyňa doteraz známa svojou jednoduchou a triezvou architektúrou.

Je možné, že Tenmu nechal prestavať chrám do podoby ryžovej sýpky z obdobia Jajoi 弥生 (300 pnl – 300 nl), aby poukázal na jej starobylosť a posilnil jej pozíciu ako svätyne zasvätenej božskému predkovi cisára. Použitím architektúry z dávnych dôb chcel vraj dokázať, že šintó je pôvodné japonské náboženstvo a postaviť ho naproti novo prichádzajúcemu budhizmu (Vid' Gleason, 2007, str.4). Poukázaním na starobylosť šintó a upevnením jeho pozície preto prenesene zabezpečil zvrchovanú pozíciu svojho rodu aj po svojej smrti.

Na to, aby tento plán však fungoval musel Tenmu dostať nebeskú bohyňu Amaterasu do povedomia všetkých svojich poddaných, nie len vysokopostavených dvoranov. Nasledovala systematizácia a kategorizácia božstiev pod štátnou správou. Do tejto doby existovali jednotliví bohovia oddelene v jednotlivých regiónoch, ale za vlády cisára Tenmu sa aj obyčajní ľudia dozvedeli o susedných božstvách až si nakoniec mohli urobiť obraz o tom, koľko božstiev okolo nich naozaj je utievaných a na vrchol tohto panteonu bohov si mali postaviť Veľkú bohyňu Amaterasu (Vid' Gleason, 2007, str.5 ).

Božstvá kami v pôvodnom šintó sa zjavujú veľmi nárazove, väčšinou dočasne vstúpia do neobyčajného balvanu, stromu alebo iného prírodného úkazu, okolo ktorého ľudia postavili ohraničenie na znak prítomnosti kami. „Tento spôsob uctievania miestnych, lokálnych kami bol násilne zmenený a ľudia boli nútení zanechať svojich pôvodných bohov zeme v prospech štátnych bohov nebies, na znak podriadenosti“(Vid' Gleason, 2007, str.5). Toto evidentne fungovalo len do určitej miery, pretože takýto spôsob uctievania môžeme nájsť dodnes. Preto tvrdím, že sa v konečnom dôsledku jednalo nie o nahradenie pôvodných božstiev obyčajných ľudí božstvami dvora, ale o vmiešanie týchto „štátnych bohov nebies“ medzi bohov prostého ľudu, s dôrazom na vyššie postavenie nebeských božstiev.

## **4. ŠIKINENSEGÚ**

### **4.1 Všeobecný popis**

*Šikinensengú* 式年遷宮 je jedna z najdôležitejších a najposvätnějších tradícií v Japonsku. *Sengú* 遷宮 označuje jednak proces čiatočnej prestavby a rekonštrukcie budovy svätyne, ako aj presunutie „božského tela“ *shintai* zo starej budovy do novej, v prípade kompletného znovupostavenia hlavnej budovy svätyne. *Šikinen* 式年 znamená doslovne „predpísaný rok/roky/čas“, čiže určitý interval, v ktorom sa má prestavba uskutočniť. V prípade *Isedžingú* je toto obdobie stanovené na 20 rokov. Rozdiel medzi *šikinensengú* v Ise a v iných svätiniach spočíva v tom, že v *Isedžingú* sa v roku 690 stalo štátnou inštitúciou, a preto sa aj jej *šikinensengú* stalo štátnym sviatkom ( Vid' Čikusa, 2010, str.15).

Celý názov *šikinensengú* v Ise je *džingúšikinensengú* 神宮式年遷宮 (od teraz skrátene *šikinensengú*). Periodické prestavby sú extrémne drahé a dajú sa vnímať ako určitá obeta, gesto neochvejnej oddanosti voči svätyniam. Napriek tomu, že v minulosti existovalo mnoho svätýň s podobnou tradíciou, iba zopár iných komplexov si dokázalo udržať túto tradíciu. Práve unikátne konexie s cisárskym dvorom umožnili *Isedžingú* pokračovať v týchto finančne náročných prestavbách dlhé stáročia. Naposledy sa *šikinensengú* oneskorilo po druhej svetovej vojne, kedy kvôli ekonomickým problémom a politickej neistote musela byť prestavba odložená o štyri roky (z 1949 na 1953). Najdlhšie a najzávažnejšie prerušenie tradície trvalo 122 rokov, od roku 1463 do 1585, počas obdobia občianskych vojen Sengoku 戦国時代 (koniec 15. str.– koniec 16. str.), kedy boli ľudia príliš zbedačení na to, aby našli prostriedky na podporu *sengú* (Vid' Adams, 1984, str.52).

### **4.2 Pôvod šikinensengú v Ise**

*Isedžingú* podstupovalo premenu za premenou – z jednoduchého ohraničenia územia na usporiadanie obradov *himorogi* na väčší prístrešok *jaširo*, z kompaktného *jašira* na samostatnú budovu *mije*. Svätyňa si však zachovala svoj pôvodný účel, ktorým je hlavne usporiadanie obradov na zmiernenie hnevu bohov.

V období cisára Suinina, keď bola svätyňa presunutá na breh rieky Isuzu v Ise, bol najdôležitejší sviatok v priebehu roka jesenný sviatok novej úrody *niinamesai* 新嘗祭 (za

cisára Suinina premenovaní na *kannamesai* 神嘗祭 – sviatok božskej úrody)(Vid' Kohori, 2011, s.92). Pri tejto slávnosti v Ise pôvodne dochádzalo ku každoročnej kompletnej prestavbe svätyne. Avšak, keď podstupovala svätyňa najväčšiu zmenu a zväčšila sa z *jašira* na *miju*, ukázalo sa byť z praktických dôvodov nemožné uskutočňovať túto prestavbu ako doposiaľ. *Mija* je veľká drevená konštrukcia. Na jej prestavbu je, na rozdiel od *jašira*, potrebné dôkladné plánovanie a príprava, ktorá zaberie úmerné množstvo času. Práve tento fakt nechal zodpovedných stáť pred otázkou: Po koľkých rokoch teda môžu svätyňu prestavať? *Šikinen*, interval medzi prestavbami, bol určený na 20 rokov a prvé *šikinensengú* vo vnútornom komplexe *Naikú* sa konalo v štvrtom roku obdobia cisárovnej Džitó 持統 (690), o dva roky neskôr sa konalo prvé *šikinensengú* vo vonkajšej svätyňi a od tej doby sa prestavby konajú periodicky už takmer 1300 rokov. Najbližšie *šikinensengú* sa má konať v roku 2013 – po šesťdesiaty druhýkrát (Vid' Bock, 1974, str.58).

Prestavby sa síce konajú každých 20 rokov, účel prestavby sa však nezmenil. Inými slovami, *šikinensengú* je rituálna prestavba svätyne pri príležitosti sviatku úrody *kannamesai*, len v omnoho väčšom merítku. Preto v starovekých písomných záznamoch nikde nenájdeme zmienku obsahujúcu slovo „*šikinensengú*” (Vid' Jano, 2006, str.122).

V staroveku a stredoveku malo veľa svätýň tradíciu rekonštrukcie, a vyše tridsať z nich sa zachovalo do súčasnosti.<sup>24</sup> Najstaršie písomné zmienky o *sengú* v Ise však dokazujú, že tradícia tu bola založená na základe oficiálneho cisárskeho dekrétu, čo jej, na rozdiel od väčšiny ostatných svätýň, dodáva silný politický podtón (Vid' Bock, 1974, str.60).

### 4.3 Proces prestavby

Konkrétne sa pri *džingúšikinensengú* jedná o obnovu šiestnástich oddelených svätyňových komplexov, ktoré zahŕňujú šesťdesiatpäť budov, mosty, ploty a rôzne iné

<sup>24</sup> Svätyne praktizujúce rituálnu prestavbu *sengú* sú napr. *Izumotaiša* 出雲大社 (rok prestavby však nie je cyklický ako v *Isedžingú*, preto chýba predpona *šikinen*); *Šiokamadžindža* 塩釜神社 – prestavby približne každých 20 rokov odkonca 18. stor.; *Katoridžindža* 香取神社 – vznikla v 10. storočí a praktizovala prestavbu každých 20 rokov až do obdobia Sengoku, svätyňa obnovila tradíciu prestavbou každých 12 rokov až na začiatku obdobia Edo, v roku 1700; *Kamomiojadžindža* 賀茂御祖神社 – svätyňa vznikla v období vlády cisára Sudžina a v roku 1036 začala podľa cisárskeho dekrétu praktizovať prestavbu každých 21 rokov, v roku 2015 sa má uskutočniť 42. prestavba po 42 rokoch. Mnohé svätyne, ako napr. *Iwašimizuhačimangú* 岩清水八幡宮 v Kjóte, sa museli z finančných dôvodov vzdať kompletnej prestavby a v súčasnosti uskutočňujú čiastočné prestavby na najpoškodenejších častiach stavby (Vid' Kanzaki, 2013, str.78).

prístavky. Táto prestavba stojí dohromady približne tristo dvadsať miliónov dolárov (Vid' Adams, 1998, s.49 ). Prestavba je sprevádzaná vyše tridsiatimi šintoistickými rituálmi, ktoré ozačujú rôzne medzníky v procese rekonštrukcie. Práve tento veľký počet rituálov odlišuje prestavbu v Ise od podobných projektov v iných svätyniach, kde rituálov zvyčajne nie je viac ako päť. Svätyňa udržuje dve plochy vedľa seba a zamieňa ich s každou novou prestavbou (Vid'. obr. č.). To znamená, že remeselníci pracujú na novej budove, zakrytí špeciálnou oponou, zatiaľ, čo stará budova je stále používaná na každodenné rituály. Proces rekonštrukcii vrcholí ceremóniou *sengjo* 遷御, počas ktorej je božské telo *shintai* Amaterasu premiestnené zo starej budovy hlavnej svätyne *šóden* do novej (Vid' Adams, 1998, str.55).

Rekonštrukcia trvá približne 17 rokov. Stromy používané na hlavné, najväčšie stĺpy sú staré 300 až 400 rokov. Po dokončení stavebných prác stoja nové a staré budovy svätýň ešte 6 mesiacov vedľa seba (Vid'. obr. č.5). Potom sú staré budovy rozložené a zachovalé drevo je znovu použité na prípadné neskoršie opravy vedľajších svätýň. Isejská tradícia znovupoužívania stavebných materiálov siaha minimálne do desiateho storočia n.l. V dávnych dobách bola časť dreva, čo zvýšila rozštiepená na malé kúsky, ktoré boli rozdané vo forme talismanov. Tieto si veriaci svätyne položili na domáci altár, čo vytváralo puto medzi svätyňou a veriacimi po celej krajine (Vid' Adams, 1998, str.55).

#### 4.3.1 Účastníci prestavby

Dozor nad remeselnými prácami na stavbe má organizácia *Šikinen zóeičó* 式年造営庁 (od teraz skrátene *Zóeičó*), ktorá sa podstatne nezmenila od svojho vzniku v ôsmom storočí. V prvých storočiach od svojho vzniku sa *Zóeičó* skladalo z približne štyridsiatich stolárov, ktorých mala na starosti skupina piatich, ktorí boli ďalej podriadení jednému hlavnému vedúcemu stavby. Súčasné *Zóeičó* si zachovalo takéto rozdelenie na skupiny s hierarchickou štruktúrou, avšak kvôli postupnému pribúdaniu remeselníkov nevyhnutne pribudli aj skupiny (Vid' Adams, 1998, str.54).

Pôvodne volali na prestavbu remeselníkov z blízkeho okolia Ise. V súčasnosti taktiež prichádza väčšina pracovníkov z okolia, ale najlepší remeselníci musia občas dochádzadzať do Ise z väčšej diaľky. Na väčšinu remeselných prác sa dajú po celom Japonsku nájsť zruční remeselníci, keďže si vedia nájsť prácu v osemročnom intervale medzi prestavbami. Avšak



remeselníci špecializovaní na výrobu a opravu slamenej strechy na tradičných japonských domoch rýchlo miznú, spolu s týmito domami samotnými a tradíciou ich výroby (Vid'. Adams, 1998. str.53).

Ďalej sa na prestavbe zúčastňuje niekoľko tisíc veriacich nadšencov, ktorí prichádzajú z celej krajiny, aby pomohli s uskutočnením dvoch stavebných úkonov, ktoré sú súčasne rituálmi. Konkrétne, prenos kmeňov stromov z lesa na miesto stavby a polozenie bielych riečnych kamienkov na zem okolo dokončených stavieb. Účastníci sú vyberaní tak, aby reprezentovali všetky oblasti krajiny. Toto demonštruje, že *šikinensengú* v Ise nie je obyčajná rekonštrukcia, ale projekt celonárodného významu. Ako aj iné rituály, aj táto spoločná skúsenosť slúži k obnove vyše tisíc ročnej kultúrnej väzby, ktorá spája všetkých obyvateľov Japonska. Taktiež vytvára osobné puto medzi každým účastníkom a Ise (Adams, 1998, str.52).

Okrem manuálnych prác sú dôležitou súčasťou prestavby svätyne aj rituály, ktoré ju sprevádzajú. Tieto rituály, ktoré sú prvýkrát zaznamenané v *Gišikičó*, sa zmenili len nepatrne počas vekov, hoci počas stredoveku ich niekoľko pribudlo. Dohľad na dodržiavanie pravidiel a podmienok pri usporadúvaní rituálov má na starosti skupina *Zódžingú* 造神宮. Tak ako *Zóeičó*, aj založenie *Zódžingú* siaha minimálne do ôsmeho storočia n.l. Jedna z úloh *Zódžingú* je pomáhať cisárovi v určení najvhodnejších dní na dôležité rituály. Akonáhle sú dni rituálov ustanovené, *Zóeičó* si musí pripraviť pracovný rozvrh tak, aby sa trafili do týchto dní. Ďalšou úlohou *Zódžingú* je zabezpečiť, aby práce na svätyni prebiehali v súlade s náboženskými predpismi (Vid' Adams, 1998, str.51).

#### 4.4 Teórie o pôvode šikinen

Nezachovali sa takmer žiadne písomné zdroje, ktoré by udávali dôvod, prečo bolo obdobie medzi prestavbami *šikinen* stanovené práve na 20 rokov. Avšak existuje mnoho teórií, ktorými sa ľudia snažia pochopiť zmysel tohto čísla a možno sa tak trochu priblížiť pravde o svätyni.

1. Teória o zachovaní majestátnosti svätyne *songen hodži secu* 尊嚴保持説

Hlavným materiálom svätyne je mäkké drevo *hinoki* 檜 a jej strecha je z tenkých

slamených stebiel porastu *kaja*. Preto podľa tejto teórie na zachovanie stále sviežeho a majestátneho vzhľadu svätyne, hodného Veľkej bohyne Amaterasu, je potrebná jej prestavba, pričom 20 rokov je považovaných za presne správnu dobu na túto prestavbu.

Avšak odporci tejto teórie tvrdia, že daná argumentácia vysvetľuje iba dôvod samotnej prestavby *sengú*, a nie obdobie, po ktorom sa uskutočňuje *šikinen* (Vid' Kohori, 2011, str. 165).

## 2. Teória o zachovaní stavebných techník pre ďalšie generácie *sedai gidzucu keišó secu* 世代技術繼承説

Najdôležitejším aspektom celého manažmentu prestavby svätyne je prenos vedomostí a techník ďalšej generácii. V remeselníckej tradícii Japonska sa pôvodne počítalo s tým, že sa väčšina vedomostí predá ústne, preto ani dlhú dobu neexistovali žiadne ucelené nákresy a mapy stavieb. To však spôsobilo, že remeselníci mali značné problémy pokračovať v prestavbe po najdlhšom, až 122 ročnom, prerušení tradície v období Sengoku. Pravdepodobne práve kvôli tomuto začali remeselníci začiatkom sedemnásteho storočia zaznamenávať detailnejšie nákresy stavieb (Vid' Addams, 1998, str.58) To, že sa vyskytli podobné problémy súvisí aj s tým, že práca na dôležitej svätyni, ako *Iseđingú*, je určité privilegium dané len malému množstvu najzručnejších remeselníkov.

Táto teória preto tvrdí, že 20 rokov, ako doba striedania generácii, je správny interval na to, aby mali príležitosť naučiť sa remeslu synovia predošlých remeselníkov, a aby tým pádom nemali techniky čas zaniknúť.

Problémom tejto teórie je, že je až príliš zameraná na terajší, upadajúci, stav remesiel v Japonsku a neberie do úvahy situáciu v dobe, keď bol interval 20 rokov stanovený. V siedmom storočí bolo v Japonsku totiž oveľa viacej stavieb s architektúrou, ktorou je v súčasnosti Ise známe. Remeselníci mali dosť práce, a preto logicky neexistoval dôvod, aby sa niekto obával o budúcnosť techník (Vid' Kohori, 2011, str. 166).

## 3. Teória o zimnej rovnodenosti *sakutantódži secu* 朔旦冬至説

Podľa slnečno-lunárneho kalendára nastane raz za 19 rokov a 7 mesiacov zimná

rovnodennosť v prvý deň jedenásteho mesiaca. Tento deň sa nazýva *sakutantódži* a v stredoveku bol slávený ako dôležitý sviatok, a to najmä kvôly viere, že tento deň značí koniec jedného cyklu a začiatok nového cyklu. Práve táto podobnosť so samotnou myšlienkou *šikinensengú* podporuje túto teóriu.

Teória znie presvedčivo, problém však spočíva v tom, že neexistuje ani jeden zaznamenaný prípad v staroveku, kedy by *šikinensengú* spadalo práve na tento deň zimnej rovnodennosti. Ďalej, odporci tiež tvrdia, že *šikinensengú* je výsostne japonská tradícia, preto je nelogické hľadať jej pôvod v sviatkoch založených na čínskom kalendári (Vid' Kohori, 2012, str.167).

#### 4. Teória “jedna svätyna, jedna generácia” *ičidai ičigú secu* 一代一宮説

Pred tým, ako cisárovná Džitú v roku 694 prevzala vládu nad hlavným mestom Fudžiwara kjó, existujú záznamy o tradícii, pri ktorej bola zbúrana a znovupostavená svätýňa podobná tej v Ise- v štýle ryžových sýpok. Preto táto teória tvrdí, že 20 rokov je približne čas vlády jedného cisára a každému cisárovi by mala byť postavená nová budova svätýne.

Avšak, jednak si nie každý cisár nechal na začiatku vlády prestavať svätýnu, a okrem toho čas panovania cisára len zriedka vyšiel presne na 20 rokov (Vid' Kohori, 2012, str.168).

#### 5. Teória o 20 rokoch života ryže "*nidžúnen wa okome no inoči*" *no secu* 「20年はお米の命」の説

Nová teória, ktorá berie do úvahy, že architektúra svätýne je vlastne staroveká sýpka na ryžu, a preto aj obdobie dvadsiatich rokov spája s ryžou, resp. s pôvodným využitím budovy. Podľa tejto teórie je dvadsať rokov presne čas, ako dlho sa smie ryža skladovať – tzv. „vek ryže“ (Vid' Jano, 2006, str.113).

## 5. VPLYV BUDHIZMU NA VÝVOJ ISEDŽINGŮ

Budhizmus predstavuje nezanedbateľný vplyv nielen na svätyne v Ise, ale aj na formovanie šintó ako náboženstva. Ako som už spomenula v predošlých kapitolách, príchod budhizmu bol dôležitým faktorom, ktorý podnietil panovníkov v období Jamato k vytvoreniu cisárskeho kultu s centrálnou postavou bohyne slnka Amaterasu.

### **5.1 Začiatky budhizmu v Japonsku**

Po príchode budhizmu, v polovici šiesteho storočia, netrvalo dlho a šírenie budhizmu začalo naberať na rýchlosti. V období Asuka 飛鳥 (592 – 710) mal formu rodového náboženstva *udžizoku no bukkjó* 氏族の仏教. Prvé budhistické chrámy dali postaviť aristokratické rody v rámci vtedajšieho hlavného mesta Asukamura. V súčasnosti sa zachovalo približne 50 chrámov v tejto oblasti, a z toho sa vo väčšine jedná o rodový chrám *udžidera* 氏寺. Ďalej sa budhizmus pomaly rozširoval aj medzi rodmi v okolitých regiónoch, z kade prenikol do povedomia obyčajných ľudí (Vid' Sakuma, 1980, str.399).

Panovníci sa najprv stavali k budhizmu neutrálne. Až cisár Džomei 舒明 (629 – 641) podnikol prvé kroky k vytvoreniu vzťahu medzi dvorom a budhizmom, keď nechal postaviť mnohospochodovú pagodu *Kudara no ódera* 百濟大寺 ako štátny chrám. Od tej doby sa začínajú vyskytovať tendencie, ktoré podporujú teóriu o štátnom budhizme *kokka bukkjó* 国家仏教. Pre cisára výhody štátneho budhizmu, voči predošlým voľným formám budhizmu, spočívali v tom, že štát mal výhradné právo rozhodovať o chode budhizmu. To znamená, že iba mnísi a mníšky autorizovaní štátnom mohli oficiálne kázať budhizmus, a naopak stať sa mníchom bez patričných povolení bolo zakázané.<sup>25</sup> To zabraňovalo nekontrolovateľnému šíreniu náboženstva. Ďalej boli zriadené štátne orgány, spravujúce mníchov a združujúce ich do sietí. V rámci tohto systému bolo postavených mnoho chrámov, kde sa usporiadavali budhistické omše *hóe* 法会 na ochranu štátu<sup>26</sup> (Vid' Sueki, 1992 ,str.34 ).

25 Mnísi/mníšky sa museli zaregistrovať a získať preukaz *doen* 度縁, po ďalšom kole procedúr získali preukaz *kaičó* 戒牒. S týmito preukazmi boli priradení ku oficiálnym chrámom, kde sa povinne modlili za blaho štátu alebo vykonávali výskum v prospech štátu (Vid' Kawazoe, 1999, str.230).

26 **Čingokokka** 鎮護国家 – 1. Opatrenia vlády, ktoré využívali budhizmus k nastoleniu poriadku a stability v krajine. 2. Ideológia, založená na viere, že budhizmus má moc chrániť krajinu (Vid' Encyklopédia of Shinto [online], 2012) Vláda v rámci systému ricurjó používala budhistické učenie na upevnenie svojej moci. Boli stavané štátne chrámy a boli usporiadané pravidelné omše, na ktorých mnísi boli nútení recitovať posvätné knihy na ochranu národa *Konkómjósaišóókjó* 金光明最勝王經 a *Hokekijó* 法華經. Mnísi sa modlili za dobrú úrodu, proti chorobám a za vyhnanie nepriateľa, čiže sa modlili jednak za celú krajinu, ale aj za cisára

Na konci siedmeho storočia nastúpil na trón cisár Tenmu, ktorý celú panovnícku moc postavil na základ priameho príbuzenského vzťahu s bohyňou Amaterasu, preto sa snažil posilniť pozíciu šintó voči budhizmu. Po cisárovej smrti pokračovala v jeho úsilí cisárovná Džitó a zahájila radu reforiem, ktoré mali Japonsko premeniť, podľa modelu Číny, na štát postavený na zákonoch a zákazoch – *ricurjó kokka* 律令国家<sup>27</sup>. V jednej z týchto reforiem ustanovila náboženský základ nového štátu na zložku: a) rituálov na počesť bohov kami *džingisaiši* 神祇祭祀, a na zložku b) budhizmu (Vid' *čingokokka*)(Vid' Išigami, 1972, str. 115).

V rámci zakona o rituáloch *džingisaiši* sú podrobne spísané pravidlá a rituály v Ise, preto vlastne budhizmus mohol byť nepriamym podnetom ku formalizácii rituálov v *Isedžingú*. Ďalej, v tej dobe ešte šintó neexistovalo vo všeobecnom povedomí ako náboženstvo, ale práve tento zákon, kde boli šintoistické rituály postavené na rovnoprávnu priečku s budhizmom, predznamenáva úlohu šintó v budúcnosti.

## 5.2 Protichodný vzťah Isedžingú a budhizmu

Začiatky *Isedžingú*, ako štátnej svätyne, sú spojené s takouto spoločenskou situáciou a s takýmto náboženským ovzduším.

Budhizmus mal od začiatku tendencie komponovať pôvodných prírodných bohovkami Japonska do svojej ideologickej štruktúry. Takýto vývoj bol pravdepodobný a nakoniec sa v určitých aspektoch aj uskutočnil<sup>28</sup>. O zdržanie týchto synkretických tendencií, aj keď nie

---

samotného. Takýmto spôsobom dola do japonského budhizmu zapracovaná viera v cisára. systém *čingokokka* slúži preto na ochranu celej krajiny ako aj cisára (Vid' Slovník japonských dejín, 1997, str.1435).

27 *Ricurjókokka* 律令国家 – V roku 645 boli zahájené reformy *Taika* 大化, ktoré značili začiatok snahy o centralizáciu krajiny a o koncentráciu moci v rukách jedného panovníka. Nasledovne bolo spísaných niekoľko zákonníkov, medzi nimi najvplyvnejší Taihóricurjó (11zväzkov administratívnych pravidiel a 6 zväzkov kriminálnych zákonov, najvplyvnejší), podľa ktorého vznikol štátny systém s cisárom na vrchole právnej moci. Moc pod cisárom sa rozdelila na 2 hlavné správne jednotky *Dadžókan* 太政官 (zodpovedný za štátnu správu, rozdelený na 8 ministerstiev) a *Džingikan* 神祇官 (zodpovedný za náboženské záležitosti). Krajina bola rozdelená na územnosprávne celky: provincie *koku* 国, distrikty *gun* 郡 a spoločnosti *ri* 里. Obyvateľstvo bolo rozdelené do dvoch kast *rjómin* 良民 (dobrí/obyčajní ľudia) a *senmin* 賤民 (zlí ľudia/nemali takmer žiadne práva). Začiatkom desiateho storočia už systém zákonov ricurjó prestával byť v praxi efektívny až v priebehu nasledujúcich storočí nakoniec zanikol (Vid' Veľký slovník japonských dejín, 1997, str. 1549 )

28 *Šinbucušúgó* 神仏習合 – Často prekladaný ako synkretizmus medzi kami a bodhisatvami. Pojem *šinbucušúgó* odkazuje na komplexný fenomén vzájomného pôsobenia pôvodných japonských božstiev kami s novo prichádzajúcim budhizmom a jeho bodhisatvami. Najstarší známy prípad je zo siedmeho storočia, kedy bol v provincii Bingo, časť Mitani, postavený chrám *Mitanidži* 三谷寺 s účelom usporiadavania

úplné zastavenie, sa zaslúžila cisárovna Kóken/Šótoku 孝謙/聖徳(vládla prerušene v rokoch 749 – 758 a 764 – 770 ), a to paradoxne až prílišným prijatím budhizmu. Extrémne probudhistická vláda cisárovnej, pod vplyvom mnícha Dókjóa <sup>29</sup>, narazila na značný odpor v aristokratických kruhoch. Toto môže byť dôvod politických reforiem na začiatku deviateho storočia, vďaka ktorým sa začal vynárať koncept šintó ako nezávislého originálneho náboženstva Japonska. Kuroda<sup>30</sup> ďalej tvrdí, že práve počas týchto reforiem boli sformalizované šintoistické ceremónie na cisárskom dvore a správa *Isedžingú* (Vid' Kuroda, Dobbins, Gay, 1981, str.15).

Po smrti cisárovnej a vyhostení mnícha Dókjóa z Kjóta, v roku 770, boli v Ise ustanovené prísne pravidlá proti čo i len zmienke o budhizme v prítomnosti bohov<sup>31</sup>. Tieto pravidlá boli v roku 804 zakomponované do „Zborníka pravidiel a ceremónií v Isedžingú“ *Kótaidžingú gišikičó* 皇大神宮儀式帳. Bol to iba začiatok posilňovania oficiálnych kami v povedomí ľudí, najmä v protiklade s budhistickými božstvami. Negatívny postoj šintó k budhizmu sa dá nájsť v Nihonšoki, kde sa, podľa záznamu z 29.7.782, „šintó nedá oklamať, a početné nešťastia v poslednej dobe sú trestom, ktoré uvrhlo Veľké božstvo z Ise a všetci ostatní kami, na ľudí, kvôli nedbalému používaniu smútočných rúch<sup>32</sup>.“(Bowring, 2005, str.) Takáto neúcta voči bohom-kami naznačuje popularitu bodhisatvov oproti božstvám.

Isejskí kňazi tiež použili ideológiu *Isedžingú* ako zámienku na oficiálny odpor voči budhizmu. Budhizmus je v neustálom kontakte so smrťou, a preto je z pohľadu šintó plný

---

šintoistických rituálov. V období Nara sa dokonca v každej provincii začali stavať chrámy spadajúce pod svätyne *džingúdži* 神宮寺 a boli usporiadované čítania sutier pred bohmi. Mnisi argumentovali, že kami tiež trpia a blúdia životmi na tomto svete, a povinnosťou budhizmu je oslobodiť kami od toho utrpenia. Aj v blízkosti *Isedžingú* bol postavený takýto chrám. Isejskí kňazi sa dokonca často sami stávali budhistickými mníchmi po tom, ako odišli do dôchodku (Vid' Slovník Šintó, 1999, str.25)

29 **Dókjó** 道鏡 – *Dókjó* bol budhistický mních, ktorý sa tešil veľkej priazni cisárovnej Kóken, po tom, čo ju vyliečil z ťažkej choroby v roku 761. Keď sa cisárovna vrátila na trón, zverila mu chod náboženských a občianskych záležitostí v krajine. Mních si, na základe veštby zo Svätyne Usa *Usadžindža* 宇佐神社, začal myslieť, že sa stane cisárom, to sa však nikdy nestalo. Po smrti cisárovnej Dókjó prišiel o všetok svoj politický vplyv a bol vyhostení z Kjóta (Vid' Veľký slovník japonských dejín, 1997, str. 1128)

30 **Kuroda Tošio** 黒田俊雄 – Vyštudoval literárne dejiny na Kjótskej univerzite. Pôsobil na Kóbskej univerzite, Ósackej univerzite a Univerzite Ótani ako profesor. Značne prispel k výskumu sociálnoekonomických dejín, politických dejín a náboženských dejín (Vid' Kuroda, 2004, obal).

31 ***Naigaišičigon*** 内外七言: Snaha dištancovať sa od budhizmu je evidentná aj v tzv. „sedem tabú slov Naikú a Gekú“ spomínaných v spisoch *Enrjakugišikičó*. Konkrétne sa jedná o slová budha *bucu* 仏, svetlo *kei* 輕, pagoda *tó* 塔, chrám *tera* 寺, mních *zó* 僧, smútok/smrt' *ki* 忌, jedlo *toki* 齋. Namiesto týchto slov boli používané miernejšie výrazy (Vid' )

32 Smútočné rúcha v tomto kontexte odkazujú na budhistické mníšske rúcho, keďže mnisi boli zodpovední za usporiadovanie pohrebov.

nečistoty *kegare* 穢れ<sup>33</sup>, nehodný čo i len sa priblížiť ku veľkej bohyni Amaterasu. Ise totiž svojím konceptom večného života, mladosti a regenerácie pomocou prestavby *šikinensengú*, popiera smrť (Vid' Jano, 2006, str.).

Predstavitelia budhizmu však nemali odmietavý postoj k šintó, naopak ho postupne začleňovali do vlastnej ideológie. V období Heian dokonca začali tvrdiť, že bohovia, včítne Amaterasu, sú vlastne reinkarnáciou budhov, ktorí prišli do Japonska v podobe kami, aby mohli zachrániť ľudí – tzv. teória *hondži suidžaku* 本地垂迹. Teória mala značný vplyv na božstvá v povedomí obyčajných ľudí. Napríklad aj Amaterasu, ktorá do tej doby bola známa skôr ako obávaná veľká bohynia cisárskeho rodu sa vďaka prebratiu určitých populárnych vlastností budhistických božstiev, stala prijateľnejšou pre obyčajných ľudí a premenila na mierumilovnú bohyňu celého národa<sup>34</sup> (Vid' Bowring, 2007, str.306).

Ďalším príkladom špecifického a protichodného vzťahu svätyne voči budhizmu je to, že mníchom bolo síce až do obdobia Meidži oficiálne zakázané prekročiť most *udžibaši* 宇治橋 a priblížiť sa k hlavnej svätyni *Naikú*, avšak v skutočnosti existovala vedľajšia cesta, ktorou sa dostali na špeciálne miesto určené pre nich na modlenie. Inými slovami, svätyňa budhizmus síce na vonok oficiálne odmietala, ale kňazi v *džingú* ochotne privreli oči nad ich prítomnosťou.

Jeden z najznámejších mníchov, ktorý navštevovali svätyne, bol poet Saigjó (1118 – 1190). Saigjó žil určitú dobu v oblasti Ise a jeho početné básne obsahujú narážky na okolie *Isedžingú*. Saigjó bol iba jedným z mnohých budhistických mníchov, ktorí v Ise nachádzali inšpiráciu pre tvorbu umeleckých diel (Vid' Reynolds, 2001, str.320).

Na základe týchto skutočností, boli zákazy voči budhizmu v stredoveku<sup>35</sup> pravdepodobne považované za dosť zväštné, nepochopiteľné pre širšiu spoločnosť, a ani pre samotných kňazov v Ise, ktorí iba plnili predpisy stanovené pred vyše tristo rokmi. Mnohí mnísi, ale aj kňazi z Ise, sa pozastávajú nad týmito predpismi vo svojich knihách. Napríklad

---

33 *Kegare* 穢れ – Pojem, ktorý popisuje poškvrnenosť, nečistotu tela a ducha vrámci šintó. Na rozdiel od hriechu, *kegare* nevznikol ľudským zavinením, ale prirodzenými fenoménmi ako sú napr. smrť, pôrod, choroby, či menštruácia. *Kegare* Človek sa môže zbaviť *kegare* rituálnym vyčistením *harae* 祓 (Vid' Encyklopédia of Shinto [Online], 2013).

34 Vid' kapitolu 2.2.2 Úvahy o charaktere a vzniku Amaterasu.

35 V Japonsku obdobia Kamakura a Muromači (1336 – 1573)

Mudžúova 無住<sup>36</sup> zbierka *Šasekišú* 沙石集 alebo Cúkajova 通海<sup>37</sup> kronika *Isedaidžingú sankeiki* 伊勢太神宮参詣記 sa zaoberajú touto problematikou. Pre mníchov rozporuplné chovanie kňazov *Isedžingú* spôsobovalo problém. Mali totiž ťažkosti z pohľadu budhistickej logiky vysvetliť veriacim tento navonok negatívny postoj svätyne voči budhizmu, ktorý musel byť v období najväčšieho rozmachu budhizmu obzvlášť nezvyčajný. Ďalej ubažovali nad tým, ako majú rozpor medzi kázaním a činmi kňazov svätyne podať ako chvályhodnú vlastnosť *Isedžingú*. Práce vymenované vyššie začínajú práve takouto otázkou a končia vymenovávaním nespočetných dobrých vlastností kami v Ise. Kuroda tvrdí, že tieto zákazy voči budhistickej terminológii, praktikám a rúcham *Isedžingú*, asi najsilnejšie citel'ných z výrazu používanom v rámci Watarai šintó<sup>38</sup> „nevydýchni ani slovo o budhizme pred bohmi“ v skutočnosti neznamená zavrhnutie budhizmu, ale naopak skôr to poukazuje na jedinečnú etiketu dodržiavanú, alebo postoj prijímaný v prítomnosti kami (Vid' Kuroda, Dobbins, Gay, 1981, str.13).

Budhizmus podporoval svätyne aj v ťažkých dobách, keď po konci *ricurjó kokka* 律令国家 Ise strácalo priazeň panovníckeho dvora. Mních sekty Džódó, Čógen, oslovil *Isedžingú* s prosbou o pomoc pri rekonštrukcii zničeného chrámu *Tódaidži* 東大寺, v Nare. Všeobecne sa verilo v proroctvo z ôsmeho storočia, ktoré tvrdilo, že “Slnko je identické s (bodhisatvom) *Dainiči Njórari* 大日如来<sup>39</sup>“. Slnko bolo interpretované ako Amaterasu. Toto proroctvo značne posilnilo vzťah medzi *Isedžingú* a budhizmom, a práve na základe tohto vzťahu Čógen žiadal o požehnanie pri reštaurátorských prácach. V roku 1186 išiel spolu so šesťdesiatimi ďalšími mníchmi z *Tódaidži* do Ise, aby daroval svätyni 600 zvitkov budhistických sutier. Mnísi boli vrelo privítaní najvyššími predstaviteľmi svätyne. Takýmto spôsobom budhistickí mnísi prepožičali svätyniam prestíž svojho náboženstva a svätyne odpovedali spoluprácou pri budhistických projektoch (Vid' Kasahara, 2001, str.302). Na koniec tento kontakt s budhistickými ideálmi a cirkvou podnietilo snahu šintoistických kňazov v Ise o vytvorenie teoretického a intelektuálneho základu vlastného náboženstva.

---

36 **Mudžú** 無住 – Budhistický mních, ktorý žil na konci obdobia Kamakura (Vid' Veľký slovník japonkých dejín, 1997, str.815).

37 **Cúkai** 通海 – Žil v druhej polovici 13. str. Pôvodom syn hlavného kňaza v Ise, saišu, Ónakatomi Takamičiho, ale stal sa mníchom. Aktívne propagoval svätyňu a zaslúžil sa o zvýšenie jej prestýže (Encyklopédia of Shinto [online] 2013)

38 Vid' kapitolu 6. Watarai šintó

39 **Dainiči Njórari** 大日如来 – je centrálnym božstvom ezoterického budhizmu.



## 6. SEKTÁRSKE ŠINTÓ V ISEDŽINGÚ

### 6.1 Podmienky vzniku sektárskeho šintó v Isedžingú

V systéme zákonov *ricurjó* bolo pre *Isedžingú* vyhradené špeciálne miesto. Ise sa mohlo okolo 400 rokov spoľahnúť na stály príjem z *kanbe* 神戸. Sú to ľudové komunity v okolitých provinciách, ktoré odvádzali dane miestnym svätyniam. Tie potom ďalej preposielali dane do štátnej kasy alebo na iné miesto určené štátom. „Podľa záznamov z roku 806 odvádzalo dane do *Isedžingú* celkovo 1230 takýchto komunít, z toho najviac, až 945, z kraja Ise, 100 z Jamata, 65 z Šimy, 40 z Owari, 40 z Tótómi a 20 z Mikawy“ (Bowring, 2005, str.350). Úpadok *ricurjó kokka* však obral *Isedžingú* o tieto istoty a svätyňa sa zrazu ocitla odkázaná na vlastné príjmy.

Ďalšou ranou bol náhly koniec tradície posielania princezien z panovníckeho rodu *saió* do svätyne. Toto predznamenávalo ešte väčšie povolenie vzťahov medzi svätyňou a cisárskym dvorom. *Isedžingú*, ktoré dovtedy slúžilo hlavne potrebám panovníckej rodiny, muselo preukázať značnú flexibilitu, vďaka ktorej bolo schopné prekonať túto krízu. O zhoršenom stave svätýň podáva správu aj mních Cúkai, ktorý bol zhrozený ich biednym stavom, keď ich navštívil v roku 1286 (vid' Bowring, 2005, str.345).

V snahe zabezpečiť pre svätyne stály príjem, isejskí *gonnegi* 権禰宜<sup>40</sup> cestovali až do ďalekého regiónu Kantó, kde apelovali na majiteľov pozemkov, aby prenechali svätyniam časť pozemkov na vytvorenie *mikurija* 御厨<sup>41</sup>(vid' Kasahara, 2001, str.303).

Kňazi v Ise si tiež uvedomili, že ak chcú naakumulovať prostriedky dostatočné na chod svätýň, musia ich sprístupniť širokej verejnosti. V prvom rade museli byť spísané pravidlá a rituály pre prijímanie obetných príspevkov od obyčajných ľudí, ktoré do tej doby neboli potrebné. Nové rituály značia prechod z konceptu očisty celého národa, na koncept individuálnej očisty. Kňazi ďalej propagovali púte, pričom prvé záznamy o ich pravidlách sú známe už zo štrnásteho storočia. Pravidlá mali ochrániť pútnikov pred nástrahami na cestách, najmä pred podvodníkmi snažiacimi sa púť zneužiť vo svoj prospech<sup>42</sup>(vid' Kasahara, 2001, str.302).

Ďalšou dôležitou udalosťou na celonárodnej úrovni boli dva pokusy mongolského

40 *Gonnegi* 権禰宜 – Sú to šintoistickí kňazi postavení v hierarchii svätyňového šintó pod kňazov *negi* 禰宜 (Vid' Slovník šintó, 1999, str. 324 ).

41 *Mikurija* 御厨 – Druh *kanbe*. Vplyvné svätyne ako *Isedžingú* mali mecenášov, zemepánov, ktorý im prenechávali časť pôdy a odvádzali im z neho naturálie. Isejskí kňazi im na oplátku na mieste mikurike postavili malú svätyňu, ktorá reprezentovala požehnanie Amaterasu (vid' Slovník šintó, 1999, str.146).

42 Viac v kapitole 7. Púť Okagemairi/Nukemairi

vládcu Kublaj-chána o inváziu na konci trinásteho storočia (prvá v roku 1274 a druhá 1281)<sup>43</sup>. V oboch prípadoch sa Japonsko akoby zázrakom ubránilo vďaka silnému vetru. Preto nie je prekvapivé, že ľudia pripisovali tento vietor bohom, ktorí vyslišali ich modlitby. Dôkazom je rozšírenie používania slova *kamikaze* – božský vietor. Toto môže byť chápané aj ako narážka na božstvo v Ise, keďže Ise je oddávna známa aj ako „krajina božského vetra“ a Isejské božstvo je taktiež asociované s vetrom<sup>44</sup>.

## 6.2 Watarai šintó

Ako som už spomenula vyššie, stály styk s budhizmom a nový prúd pútnikov primäl kňazov v Ise, aby začali formulovať svoje vlastné náboženstvo aj na teoretickej a intelektuálnej úrovni. Inými slovami, vďaka pútnikom pocítili kňazi potrebu vysvetliť ľuďom, na akých princípoch je ich náboženstvo založené, a vedomosti o učeniach budhizmu im poskytli praktický model, ktorým sa mohli pri spisovaní týchto princípov riadiť. Tento vývin je dôležitý nie len v rámci dejín Isedžingú, ale aj ako medzník vo vývine šintó ako takého. Watarai šintó je totiž prvá známa forma sektárskeho šintó v dejinách Japonska.

### 6.2.1 Formovanie Watarai šintó

Toto bolo hlavným dôvodom kňazov v *Naikú*, kňazi v *Gekú* mali však okrem toho ešte iné pohnútky. Tojouke, bohyňa vonkajšej svätyne, totiž nie je zmienená v Nihonšoki ani vo väčšine iných, pre tú dobu dôležitých, dokumentoch, čo pre *Gekú* znamenalo značnú nevýhodu. Akokoľvek slávna sa *Isedžingú* celkovo stávala, svätyne *Gekú* boli stále považované za podriadené *Naikú*. To znamená, že mali málo prestíže, a pre kňazov bolo oveľa ťažšie nájsť vplyvných mecenášov. Prestíž bola priamo úmerná finančnej zabezpečenosti, preto začali kňazi tvrdiť, že ich bohyňa Tojouke je tak isto dôležitá, ak nie dôležitejšia, ako Amaterasu. Toto vyústilo do konfliktu medzi *Naikú* a *Gekú*, ktorý trval až do osemnásteho storočia (viď Bowring, 2005, str.346)

---

43 **Invázie Mongolských vojsk v období Kamakura** – V roku 1266 Kublai-chán vyslal do Japonska poslov s listom, v ktorom vyžadoval podriadenie sa Japonska jeho moci pod hrozbou útoku. Odpoveďou Japonska bola ignorácia listu. Mongolský vládca vyslal ďalšie listy, no ani na tie Japonsko neodpovedalo. Šógun si však uvedomoval blížiacu sa hrozbu a vyslal všetky dostupné vojská do oblasti pravdepodobného útoku, na Kjúšu. V roku 1274 Kublai-chán vyslal prvú skupinu inváznych lodí do Japonska. Mongolské vojská boli oveľa lepšie organizované a mali modernejšie zbrane ako Japonci, preto s ľahkosťou vyplienili niekoľko pobrežných miest na Kjúšu a darilo sa im postupovať ďalej na pevninu. No v noci ich zastihla silná búrka, ktorá zničila väčšinu mongolských lodí a zvyšné lode boli Japonci schopní potopiť. Na druhú inváziu, v roku 1281, boli Japonci lepšie pripravení a podarilo sa im ubrániť pobrežie Kjúšú. Mongolské vojská boli nútené ustúpiť na svoje lode, no zastihol ich silný tajfún, ktorý zničil väčšinu ich námornej flotily. Tento silný vietor považovali Japonci za pomoc bohov a nazvali ho božský vietor *kamikaze* (viď Veľký slovník japonských dejín, 1997, str. 2014).

44 Viď kapitulu 2.2.2. Teórie o charaktere a vzniku Amaterasu.

Jeden z vrchných kňazov, ktorí trvali na zvrchovanosti Tojouke bol Watarai Jurikida, ktorý bol na základe tohto sporu v roku 1282 prepustený zo služby v *Gekú*. Jurikida využil túto príležitosť a odcestoval do Kjóta, kde si rozširoval filozofické, náboženské a historické vedomosti vďaka ktorým bol schopný napísať „tajný spis“ *Ise nišo daidžingú šinmei hišo* 伊勢二所太神宮神名秘書, ktorý poslal na ohodnotenie cisárovi Kamejamovi 龜山天皇(1260 – 1274). Možno práve ako prejav uznania tohto diela, cisár umožnil Jurikidovi v roku 1287 navráť na svoju niekdajšiu pozíciu v Ise (viď Kasahara, 2001, str.305). Neskôr vznikli ešte ďalšie podobné spisy, tzv "Päť kníh šintó" *Šintó gobušo* 神道五部書 – „Kronika o podmienkach vzniku svätyne“ *Gočinza šidaiki* 御鎮座次第記, „Kronika o životnom príbehu svätyne“ *Gočinza denki* 御鎮座伝記, „Hlavná kronika svätyne“ *Gočinza hongí* 御鎮座本記, „Hlavná kronika o podstate svätyňových klenotov“ *Hóki hongí* 宝基本記 a „Kronika o živote princeznej Jamatohime“ *Jamatohime no mikoto seiki* 倭姫命世記. Kňazi tvrdili, že pôvod spisov siaha až do obdobia Nara (710 – 794), v súčasnosti však už vieme, že boli s najväčšou pravdepodobnosťou spísané v polovici obdobia Kamakura. Spisy hovoria nie len o umiestnení Tojouke v panteóne kami popisovaných v starobyklých kronikách ako Kodžiki alebo Nihonšoki, ale tiež o pozícii božstva vonkajšej svätyne v priamej línii božských predkov cisára, a to na pozíciu rovnocennú s Amaterasu (viď Bowring, 2005, str.347).

Toto bola len prvá fáza prepisovania dejín kňazov z *Gekú*. Neskôr dokonca prekonalí sféru šintó popísanú v Nihonšoki a voľne zapracovali synkretizmus *Rjóbu šintó* 両部神道<sup>45</sup> do svojich učení. Výsledkom toho bola predstava bohyne Tojouke ako prvotného božstva, pôvod všetkých prírodných javov a boh rovnocenný s dvoma hlavnými mandalami ezoterického budhizmu (viď Bowring, 2005, str. 348).

### 6.2.2 Rivalita medzi kňazmi Naikú a Gekú

Kňazi *Gekú* si nenechali ujsť žiadnu príležitosť na zlepšenie ideologického postavenia bohyne Tojouke. Napr. aj tvrdenie mnícha Cúkaja, že v *Naikú* sídli božstvo ohňa a v *Gekú* božstvo vody, intrpretovali vo svoj prospech a zdôrazňovali, že voda je základom všetkého života, a preto je dôležitejšia ako oheň *Naikú* (viď Bowring, 2005, str.348).

Rivalita prerástla v otvorený spor v roku 1296, kedy si kňazi *Gekú* dovolili dať bohyni Tojouke prívlastok „panovnícke božstvo“ *kódaidžin* 皇大神 v liste adresovanom cisárovi.

<sup>45</sup> *Rjóbu šintó* 両部神道 – je všeobecný názov šintoistického učenia, odvodeného z ezoterického budhizmu sekty *Šingon* 真言. *Rjóbu šintó* asocjuje Vnútorňú svätyňu v Ise s mandalou materského lona *taizókai* 胎蔵界 a Vonkajšiu svätyňu Ise s diamantovou mandalou *kongókai* 金剛界. *Rjóbu šintó* vysvetľuje skutočnú povahu bohov-kami (*hondžisuižaku*), popisuje vznik Japonska, vznik názvu Japonska a základy cisárovej moci na základe budhistického učenia (Viď Encyclopedia of Shinto [online], 2013 ).

*Naikú* podniklo kroky k oficiálnemu potlačeniu týchto nových tendencií kňazov *Gekú*, avšak neúspešne. Spor medzi *Naikú* a *Gekú* už nespočíval iba v súťaživosti o ekonomické výhody, ale vo forme teologickej debaty, trval od trinásteho do osemnásteho storočia a viedol k opakovaným súdnym sporom a občas dokonca až k ozbrojeným konfliktom (viď Teeuwen, 1995, str.234)

Vplyv Watarai šintó sa postupne rozširoval aj napriek neustálemu sporu medzi *Gekú* a *Naikú*. Watarai šintó sa dostalo do svojej definitívnej podoby pod vedením Watarai Iejukiho v období Nanbokučó (1336 – 1392). Konkrétny príklad nájdeme počas obdobia Muromači 室町 (1336 – 1573), kedy Watarai šintó ovplyvnilo vznik Jošida šintó<sup>46</sup>. Rozšírenie stúpcov náboženstva sa medzi obyčajnými ľuďmi prejavilo prudkým vzostupom náboženských pútí do Ise. Z pohľadu vrstvy inteligencie toto však predstavovalo komercionalizáciu a z vulgárnenie Isedžingú, a preto v konečnom dôsledku Watarai šintó prestalo hrať dôležitú úlohu medzi učenou vrstvou obyvateľstva. Avšak prežilo v povedomí obyčajných ľudí až do roku 1871, kedy svätyne *Naikú* a *Gekú* boli spojené do jedného celku pod jurisdikciu *Džingú šičó* a aktivity *onši* boli zakázané (viď Teeuwen, 1995, str.236).

---

46 **Jošida šintó** 吉田神道 – Druh sektárskeho šintó, ktoré hralo centrálnu úlohu v záležitostiach šintó od konca obdobia Muromači po začiatky modernej doby v Japonsku. Bolo založené Jošida Kanemotom (1435-1511), ktorý túto školu nazýval jedinečné šintó **juicu šintó** 唯一神道. Jošida nadviazal na učenie Ise/Watarai šintó a rjóbu šintó, ďalej ich rozvinul a doviedol do oveľa väčších rozmerov, až kým vytvoril komplexnú kompiláciu stredovekých šintoistických doktrín z množstva náboženských a filozofických uhlov pohľadu. (Encyclopedy of Shinto [online]2012)

## **7. PÚŤ OKAGEMAIRI, NUKEMAIRI**

### **7.1 Charakterizácia**

Pojem *Okagemairi* お蔭参り alebo *nukemairi* 抜け参り odkazuje na náboženskú púť obyčajných ľudí do Ise, ktorá v období Edo (1603 – 1868) rýchlo naberala na popularite, až vyústila do masových púti a značila začiatok turizmu v Japonsku.

*Okagemairi* doslova znamená „púť, ktorá bola možná vďaka Vám“. Pútnici boli počas svojej cesty odkázaní na pomoc a príspevky ľudí, ktorých po ceste stretli. Vždy mali pri sebe palicu v tvare naberačky, do ktorej im ľudia v obciach, cez ktoré prechádzali, vkladali príspevky. Naberačka sa stala symbolom púte, preto ich ľudia podľa nej vždy ľahko spoznali a vedeli, na čo bude ich príspevok využitý. Príspevok sa, okrem peňazí, často skladal z jedla, slamených sandálov, slamenej rohože na spanie a iných užitočných vecí. Občas dokonca ľudia poskytli pútnikom nocľah. Vtedy sa im títo poďakovali slovami *okageda* お陰だ (Vid' Davis, 1983, str.92).

Pútnici pocítovali vďačnosť aj voči členom svojej kongregácie *danna* 檀那. Bolo totiž zvykom vyzbierať peniaze a losovať, kto zoberie celú čiastku a pôjde na púť. Takýmto spôsobom sa do Ise dostali aj chudobní ľudia, ktorí by za normálnych okolností na cestu nemali peniaze a každý z kongregácie vedel, že raz príde rad aj na neho. Peniaze vyzbierané na púť musel vybraný pútnik minúť výhradne v Ise.

Alternatívny názov *nukemairi* poukazuje na fakt, že sa na púť mohol vydať každý občan, nezávisle na pohlaví a veku, a to bez povolenia rodičov, nadriadeného v práci, či zemepána. Každý mohol takpovediac „ujst' /vykrútiť sa“ *nukeru* 抜ける do Ise a teoreticky mu v tom nikto nemohol zabrániť, ani ho za to potrestať.

### **7.2 Kňazi onši/ oši**

Kňazi *oši* alebo *onši* 恩師<sup>47</sup> sa začali aktívne podieľať na náboženskom živote v Japonsku koncom doby Kamakura, kedy sa dostali pod ochranu aristokratických rodín a bojovníckych klanov. Napriek tomu, že v súčasnosti sú títo kňazi spojovaní hlavne s *Isedžingú*, *onši* sa vyskytovali v mnohých známych svätyniach, budhistických chrámoch a svätých horách<sup>48</sup>(Vid' Jano, 2006, str.134).

V Isedžingú sa putovnými kňazmi *onši* často stal nižšie postavený *gonnegi*. Hlavní

---

47 Vo všetkých ostatných prefekturách ich nazývali *oshi*, a iba v Ise *onshi* (Vid' Jano, 2006, str.134).

48 Sväté hory sú napr. hora Kumano, Iwašimizu, Hačiman, Kamo, Hijoši, Macuo, Mišima a najznámejšia, hora Fudži(Vid' Jano, 2006, str.134).

knazi *negi* 禰宜 žili totiž v oveľa prísnejších podmienkach, ktoré im nedovoľovali cestovať. *Negi* boli pripútaní k svätyňi a nemohli prekročiť rieku Naraigawu<sup>49</sup>, či opustiť areál svätyne, preto bolo možné ich počet presne stanoviť – 10 v *Naikú* a 10 v *Gekú*, na rozdiel od počtu *gonnegi*, ktorý bol voľný. *Gonnegi*, ktorí nemali presne stanovené ani kedy, ani na ako dlho sa majú zdržiavať v areáli svätých, často chodili vypomáhať iba pri príležitosti sviatkov alebo pri náročných prípravách *šikinensengú*. Avšak pád systému *ricurjókokka* ku koncu obdobia Heian a s tým spojené zamedzenie prúdu štátnych zdrojov do *Isedžingú* spôsobili, že si kňazi boli nútení finančne vypomáhať mimo svätyne, putovaním po okolitých prefektúrach a predávaním papierových amuletov *taima* 大麻<sup>50</sup> (Vid' Jano, 2006, str.134).

V roku 1429 sa v Ise odohral prevrat, pri ktorom nižšie postavení *onši* zvrhli z moci vyššie postavených kňazov, ktorí mali úzke vzťahy s vládnuou vrstvou. Onedlho po tom boli *Gekú* a *Naikú* prestavané (*Gekú* – 1434, *Naikú* – 1462) a Ise sa stalo obľúbeným pútnickým centrom. Počas obdobia Muromači *onši*, s pomocou feudálnych zemepánov, zorganizovali roľníkov do kongregácii *danna* a onedlho sa zjavil prúd roľníkov a obchodníkov na ceste do Ise. S popularitou svätyne rástol aj počet *onši*, až na konci šestnásteho storočia spadalo len pod *Gekú* 145 *onši*. Na začiatku osemnásteho storočia celkový počet kňazov vzrástol na 504, z toho 241 spadalo pod *Isedžingú*. Ku koncu obdobia Tokugawa ich počet však značne poklesol (Vid' Šindžó, 1964, str.715).

Pod aktivity *onši* spadá nie len predávanie amuletov, ale hlavne zvyšovanie povedomia o *Isedžingú* po celom Japonsku. Používali zrolovaný obraz *mandara* 曼荼羅, ako pomôcku pri popisovaní detailov svätyne, jej okolia, obchodných štvrtí, atď.

Ďalšou dôležitou súčasťou činností *onši* bolo šírenie rôznych príbehov o *okagemairi*, ktorých hlavnou úlohou bolo odradiť prípadných zlodejov alebo podvodníkov, ktorý by chceli zneužiť púť vo svoj prospech. Podľa týchto príbehov, z ktorých sa časom vyvinuli legendy, hrali sami bohovia úlohu v udržiavaní poriadku v búrlivých dňoch *okagemairi*, a to uvrhnutím „božského trestu“ *šinbacu* 神罰 na jednotlivcov, ktorí ignorovaním každodennej morálky a zákazov, vrhali zlé svetlo na púť a kazili jej reputáciu.

Časté boli napríklad príbehy o tom, ako rodičia/nadriadení prichytili deti/podriadených pri tom, ako sa chceli vydať na *nukemairi* a za trest ich na noc pripútaní

---

49 *Kinka no sei* 禁河の制 – *Negi* mohli opustiť svätyňu iba ak im bolo udelené výnimočné povolenie navštíviť horúce pramene kvôly zdraviu.

50 *Taima* 大麻 – Pomôcka na účel modlitby alebo rituálnej očisty *harae*. Skladá sa z konára stromu *sakaki* 神, na ktorom je pripevnený drevený motúz, alebo papier. Pri očiste sa s ním máva do prava, do ľava a do prava, kým sa odoháňa nečistota *kegare* (Vid' Slovník šintó, 1999, str.198)

(napr. ku plotu). Keď ich však išli ráno skontrolovať, našli na ich mieste len amulet z Ise. Podobne v príbehu o opátovi v budhistickom chráme, ktorý nechcel nechať mníchov na púť, sa opát na konci dočká božského trestu, keď mu vyhorí celý dom (Vid' Davis, 1984, str. ).

Vďaka aktivitám onši sa Ise posunulo zo systému podpory odľahlých panstiev *mikurija* a *kabne* 神戸 do systému priamych príspevkov od putovníkov a veriacich.

### 7.3 Masové nukemairi

#### 4. 1705

V roku 1705 sa ľudia z neďalekého hlavného mesta, Kjóta, a z jeho okolia, vydali na tajné putovanie do Ise. V prvej dekáde štvrtého mesiaca toho roku začal byť počet týchto ľudí stále nápadnejší. V prvý deň toho mesiaca prešlo cestu okolo 2 až 3 tisíc pútnikov, pričom ich počet vzrástol natoľko, že medzi 13. a 16. dňom ich bolo až 100 tisíc. Po sedemnástom dni ich počet postupne klesal; 24. a 25. ich bolo 30-400 000. Následne začali pribúdať aj pútnici z Ósaky: 26./27. deň- 50-60 000,\* 28./29. deň 120-130 000 pútnikov. Od prvého dňa piateho mesiaca okolo 70-80 000, od tretieho dňa 120-130 000; od ôsmeho dňa počet stále stúpал, až šestnásteho bolo na ceste až 230 000 pútnikov. To bol najvyšší bod, po ktorom počet ľudí začal klesať, až kým ku koncu mesiaca spadol počet na približne 10 000 pútnikov. To znamená, že od desiateho dňa štvrtého mesiaca, v priebehu päťdesiatich dní, prišlo do Ise približne 3,62 miliónov ľudí (Vid' Bohner, 1941, str.488)

#### 7. 1771

Ďalšie masové *nukemairi* sa konalo až o takmer 7 desaťročí neskôr. Celkovo malo prejsť z Kjóta 101 400 pútnikov a z Ósaky 724 150 pútnikov.

#### ⌚ 1829

Posledné masové *nukemairi* sa konalo pri príležitosti *šikinensengú*. Ósaččania vypočítali, že vtedy putovalo do Ise približne 403 200 ľudí. Tento počet vypočítali asi nasledujúcim spôsobom: cesta bola široká jeden *ken* (1,82m) a na jednom štvorcovom *ken-e*, tzv. *Cubo* 坪 išlo asi 24 ľudí; cesta do Ise je dlhá určitý počet *kenov*, ten počet vynásobiť počtom ľudí na jednom *cubo*. Veľké zemetrasenie v Kjóte v roku 1831 ukončilo túto poslednú veľkú pútnickú vlnu (Vid' Bohner, 1941, str.495)

### 7.4 Postoj vlady

Úrady v Ede sa chceli vyhnúť ľudovému vzbúreniu so vzdelaným vodcovstvom na čele, preto radšej neuvažovali na pútnikov príliš tvrdé tresty. Vládne dokumenty odsudzovali tých, ktorí nechali starých ľudí a deti osamote, a tiež tých, čo bez pomyslenia na svojho

zemepána, opustili svoje prenajaté pozemky a ušli do Ise. Vláda nemala dôvod kritizovať tých, čo sa vydali na púť v dobrej viere, avšak apelovala na ľudí, aby si vypýtali pred odchodom povolenie. Inými slovami, iba *nukemairi* bolo odsudzované. V meste Awa, na ostrove Šikoku, varovali ženy a deti, aby neodchádzali z pozemku bez písomného povolenia. Tí, ktorých chytili na hraniciach bez povolenia boli prinútení vrátiť sa domov (Vid' Davis, 1984 ,str.28).

Vláda tiež preukazovala obavy, že sa kvôli masovej púti zhorší ekonomická situácia krajiny. Zemepán v Himedži prehlásil, že „ľudia tejto provincie môžu odchádzať na púť, ako sami uznajú za vhodné, pod podmienkou, že si splnia svoje povinnosti sadenia ryže tak, ako doposiaľ“ (Vid' Davis, 1984, str.210).

Keby mali predstavitelia šogunátu dosť odvahy, asi by zakázali celú púť tak isto, ako zakázal iné náboženské hnutia v minulosti, no tvárou v tvár obrovským masám ľudí, sa rozhodli pre diskretnější postoj. Šogunát iba obmedzil tie časti púte, ktoré boli považované za prehnané. Možno práve táto narastajúca bezmocnosť, výsledkom zhoršujúcej sa finančnej situácie, nútila vládu zaujať voči púti v roku 1830 slabšie stanovisko ako voči predošlým rokom. Napríklad v Awa, kde tamojší zemepán pôvodne *okagemairi* zakázal, v roku 1830 daroval 3000 *koku* 石<sup>51</sup> ryže pútnikom v Ósake a zabezpečil pre nich 150 prístreškov (Vid' Davis, 1824 ,str.211).

Postoj vlády voči *okagemairi* bol povzbudzujúci iba v tom prípade, kedy sa agresívnejšie metódy zdali nerozumné. Úrady robili všetko, čo bolo v ich silách, aby zabránili úpadku poriadku a nedodržiavaniu zákonov a súčasne zabezpečili ekonomickú stabilitu krajiny a neprerušovaný tok daní.

---

51 *Koku* 石 – jednotka objemu, používaná na váženie ryže. 1 koku = približne 180 litrov.



## **8. ISEDŽINGÚ NA POZADÍ ŠTÁTNEHO ŠINTÓ**

Dôležitým javom v období premeny Japonska na moderný štát, bola snaha navrátiť moc cisárovi, ktorý bol za vlády šogunátu utlačený do pozadia politického diania. Šintó v tejto dobe poslúžilo ako nástroj k upevneniu národnej spolupatričnosti a ako duchovný základ spoločnosti sa stalo oficiálnym kultom nového štátu.

### **8.1 Vládne stratégie k dosiahnutiu štátneho šintó v období Meidži**

Jedným spôsobom ako prinávrátiť moc cisárovi v očiach ľudu, bolo poukázanie na jeho starobylosť, posvätnosť a unikátnosť v Japonsku, preto boli prijaté opatrenia ako napr. obnovenie starodávnych úradov zo systému *ricurjó*, *Dadžókan* a *Džingikan*<sup>52</sup>, doslovná interpretácia kroniky Nihonšoki, a najmä poukázanie na nadradenosť šintó, ako národného náboženstva, nad všetky ostatné náboženstvá existujúce v tej dobe v Japonsku. V tom zmysle boli v roku 1868 podniknuté kroky na oddelenie budhizmu od šintoizmu, pomocou nariadenia *šinbucubanzenrjó* 神仏判然令<sup>53</sup>. Zákon, ktorý zakazoval spájanie kami a budhov, mal vytvoriť jasné rozdelenie medzi svätyňami a chrámami; medzi šintoizmom a budhizmom. Do tej doby bol proces spájania šintoizmu a budhizmu *šinbucušúgó* v takom pokročilom štádiu, že často boli dokonca tie isté budovy používané súčasne aj ako chrám, aj ako svätyňa (Vid' Loo, 2010, str.377).

Nasledovalo vytvorenie skupiny orgánov zodpovedných za náboženskú zložku štátu. V marci roku 1869, Štátna rada *Dadžókan* vyhlásila „jednotu štátu a náboženských obradov“ *saisei icchi* 祭政一致 a obnovila Úrad pre uctievanie bohov-kami *Džingikan*. Pod tento úrad spadali všetky svätyne na japonskom území. V roku 1871 bol *Džingikan* zrušený a jeho funkciu prevzalo Ministerstvo šintoistického náboženstva, *Džingišó* 神祇省, ktoré bolo v roku 1872 nahradené ministerstvom náboženstva *Kjóbušó* 教部省 (Vid' Kouba, 2012, str.28).

Od roku 1870 mal cisár právomoc riadiť uctievanie kami v celej krajine a všetky svätyne sa stali štátnymi inštitúciami (Vid' Kouba, 2012, s.29). V roku 1871 boli hierarchicky rozdelené do skupín podľa vzťahu k cisárovi v systéme *šakaku seido* 社各制度<sup>54</sup>. Spadali tak pod národnú, prefektúrnu alebo miestnu správu (Vid' Ono, 1962, str.72).

52 Vid' p.p.č. *Ricurjókokka* v kapitole 5.2 Protichodný vzťah Isedžingú a budhizmu

53 *Šinbucubanzenrjó* 神仏判然令 je oficiálny názov nariadenia, avšak všeobecný názov fenoménu rozdelenia prvkov šintoizmu a budhizmu sa nazýva *šinbucubunri* 神仏分離. Konkrétne boli napr. prepustení budhistickí mníši spadajúci pod svätyne, systematicky boli odstránené budhistické sošky, náradie, boli zakázaná budhistická terminológia a názvy niektorých bohov súvisiacich s budhizmom (napr. avatár *gongen* 権現, démon v budhistickom pekle s ľudským telom a býčou/ konskou hlavou *gozumezu* 牛頭馬頭, bodhisatva *bosacu* 菩薩)(Vid' Dejiny šintó v Japonsku, 2010, str.242).

54 *Šakaku seido* 社各制度 – Nový hierarchický systém svätyň centralizovaný pod vedením novej vlády.

Zrušené bolo dedičné kňazstvo (do tej doby bola pozícia šintoistického kňaza dedičné povolanie predávané z otca na syna). Štát rozhodoval o podrobnostiach ohľadom menovania kňazov, ich finančnej podpory, dohľadu nad ich disciplínou a rozhodnutiach o ich prepustení atď. V roku 1782 boli skonfiškované všetky majetky svätýň a v roku 1875 boli stanovené nové rituály a ceremónie povinné pre všetky druhy svätýň podľa vzoru rituálov zo starodávneho zborníka pravidiel Enrjakugišikičó (Vid' Ono, 1962, str.72).

Ako základ štátneho šintó bolo použité svetiňové šintó, pričom vyššie zmienené opatrenia postavili všetky svätyne k sebe do centralizovanej hierarchie pod jednu najdôležitejšiu svätyňu, *Isedžingú* ako symbol cisárovej moci.

## 8.2 Úloha Isedžingú v období štátneho šintó

Reformy sa dotkli aj *Isedžingú*. Zmenili sa metódy, podľa ktorých boli vyberaní kňazi a zmenili sa aj ich povinnosti. Potulní kňazi *onši* mali napríklad zakázané predávať amulety *taima*. Dôležitou zmenou, ktorá posilnila puto medzi cisárom a svätyňou, bolo dosadenie člena cisárskej rodiny na pozíciu najvyššie postaveného kňaza v *Isedžingú*, tzv. *saišu* 祭主. Cisár ďalej začal, od roku 1869, navštevovať svätyňu osobne, čo bol úplne nový úkaz. Od staroveku cisár totiž uctieval Amaterasu každé ráno v súkromnej svätyni nachádzajúcej sa v cisárskom paláci, prípadne poslal namiesto seba do Ise nevydatú princeznú *saió* (Vid' Senda, 2012, str.127).

Štátne šintó zúžitkovalo a ešte ďalej rozšírilo už existujúce praktiky úcty k predkom. Prepojilo ich s cisárom, *Isedžingú* a Amaterasu, a po ustanovení šintó ako štátneho náboženstva sa *Isedžingú* stalo centrom japonského politického diania.

Tým, že ústava Meidži postavila ideologický základ politickej moci cisára na koncepte jeho svätosti, ako priameho potomka bohov, súčasne vytvorila potrebu spracovať teoretický základ tejto moci. Preto nasledovala vlna literatúry, ktorá mala tento koncept logicky vysvetliť. Boli vytvorené učebnice a učiteľské manuály pre školy (najmä pre etickú výchovu), texty pre vojakov, atď. Texty o panovníckej rodine sa snažili vysvetliť vzťah *Isedžingú* s celým Japonskom a aký mal mať k nej vzťah obyčajný ľud.

Napr. v roku 1937 vydalo ministerstvo školstva a kultúry knihu *Kokutai no hongu* 国

---

Prvým krokom bol prieskum svätýň vo všetkých prefektúrach. V roku 1871 boli svätyne rozdelené na dve veľké skupiny – oficiálne svätyne *kanša* 官社 a neoficiálne svätyne *šoša* 諸社. Existovalo 907 oficiálnych svätýň, ktoré boli ďalej rozdelené svätyne spravované Úradom pre náboženské záležitosti Džingikanom a Regionálnym úradom *Čihókan* 地方官. Ďalej boli obidve skupiny rozdelené na na malé, stredné a veľké svätyne. Neoficiálne svätyne boli prefektúrne svätyne *fuša* 府社, *kenša* 県社 a svätyne v kniežatstvách *hanša* 藩社 (tie však v tom istom roku zanikli spolu s kniežatstvami) (Vid' Slovník šintó, 1999, str.121)

体の本義, ktorá používala šintó, no najmä vieru v Amaterasu, k načrtnutiu plánu na vytvorenie ideálneho štátu. Kniha vyžaduje odstránenie všetkých prestupkov voči štátnej ideológii ako napr. šírenie individualizmu, liberalizmu, demokracie, či iných západných ideológii. Naopak tvrdí, že práve absolútna lojalitu voči cisárovi je pravou povinnosťou každého občana. „Srdcom našej krajiny je cisár, potomok bohyne Amaterasu, a my i naši predkovia neustále vzhliadame k cisárovi ako k základu života a aktivity krajiny. Preto uctievanie cisára a modlenie sa za jeho ctenú dušu je dôvod, prečo sme prežili tisíce rokov až doteraz a taktiež je to absolútny základ morálneho správania všetkých obyvateľov.“(Čiba, 2011, str.143). To znamená, že cisár je základom blahobytu krajiny, a pretože jediný boh hierarchicky nad cisárom je bohyňa Amaterasu, uctievanie samotnej *Isedžingú* bolo podávané ako spôsob, akým obyvatelia Japonska mohli prispieť zabezpečiť blahobyť štátu.

Sila Amaterasu, a prenesene *Isedžingú*, ako politického symbolu dokonca nadobudla takého rázu, že stačili nepotvrdené chýry o nevhodnom chovaní ministra kultúry, Mori Arinoriho, pri návšteve *Isedžingú*<sup>55</sup>, aby bol na neho spáchaný atentát. Mori bol v roku 1889 zavraždený mladým synom šintoistického kňaza Nišino Buntaróom, ktorý následne spáchal samovraždu. Nišino mal u seba list, v ktorom udával ako dôvod svojho konania pomstu za zneuctenie *Isedžingú* a nespokojnosť s politickými opatreniami na začiatku obdobia Meidži, ktoré napodobňovali západné kultúry. Mori bol kresťan a existovali špekulácie o tom, že vnáša kresťanské ideológie do učebníc pre základné školy. „Problém nespočíva v tom, či Mori naozaj zneuctil svätýňu. Dôležité je, že Nišino použil politický symbol vtedajšieho štátneho aparátu, Amaterasu/ *Isedžingú*, ako oprávnenie zavraždiť predstaviteľa toho istého aparátu.“(Čiba, 2011, str.151) To znamená, že idea, ktorú tvorcovia štátneho šintó vytvorili, silnela pravdepodobnejšie rýchlejšie ako očakávali, až sa im začala vymikať z pod kontroly. V každom prípade značne prispela k fašizácii národa, ktorý sa cítil pod ochranou svojich božských predkov a cisára neporaziteľný.

Mnohí obyvatelia chceli prispieť k úspechom Japonského národa doma aj v zahraničí uctievaním Veľkej bohyne Amaterasu, preto išli navštíviť *Isedžingú* aspoň raz v živote. Od roku 1929 počty návštevníkov prudko stúpili, a tesne pred vojnou dosiahli takmer osem miliónov ľudí ročne (najviac v predvojnovom období)(Vid' Loo, 2010, str.378).

### **8.3 Status *Isedžingú* po druhej svetovej vojne**

---

<sup>55</sup> Podľa nepotvrdených správ si Mori nevyuzol topánky pri vstupe do jednej zo svätýň v Ise a pichal palicou do bambusovej zábrany (Vid' Čiba, 2011, str.151)

Po druhej svetovej vojne bolo pod vedením okupačného štábu<sup>56</sup> zaviedených niekoľko opatrení, ktoré mali hlavne slúžiť k oddeleniu svätýňového šintó od štátu a predísť tým opakovanému vzostupu extrémneho nacionalizmu v Japonsku. V decembri roku 1945 bolo vydané memorandum zvané: „Zrušenie štátneho financovania, podpory, kontroly a šírenia štátneho šintó“ 国家神道、神社神道に対する政府の保証、支援、保全、監督並に弘布の廃止に関する件 skrátene *šintó širei* 神道指令<sup>57</sup> a dva týždne na to, 1. 1. 1946, cisár Hirohito verejne poprel svoj božský pôvod (Vid' Kubo, 1994, str.130).

Tým, že *Isedžingú* bolo zosadená zo svojej pozície, sa vrátila do radov obyčajných svätýň a vyhla sa skúmaniu, či cenzúrou role, ktorú zohrávala pred a počas vojny. V dôsledku toho *Isedžingú* pokračovalo aj v povojnovom období s relatívne nezmenenou ideológiou, ale ako obyčajné náboženské zriadenie. „Netrvalo však dlho a *Isedžingú* sa znovu dostala na svoju zaslúženú pozíciu, keď v roku 1946 vznikla neštátna organizácia *Džindža hončo* 神社本庁, ktorá si dala za úlohu znovuoživiť šintó, podľa nich neférové potlačené, a podporovať propagovanie úctyhodnosti Veľkej svätýne v Ise, ako aj distribúciu isejských amuletov“ (Loo, 2010, str.381).

Historicky päťdesiate deviate *šikinensengú*, ktoré sa malo uskutočniť v roku 1949, bolo tiež zakázané. Nakoniec sa však oneskorene konalo v roku 1953 pomocou verejnej finančnej zbierky a podpory panovníka. Zákaz z roku 1949 mal opačný efekt. Posilnil verejné povedomie o Ise a zabezpečil populárnu predstavu o nej ako o dominantnej šintoistickej svätyni v Japonsku.

Snáď najjednoznačnejším znamením pretrvávajúcej pozície svätýne bola návšteva cisára Hirohita 裕仁 (posmrtné Šówa 昭和) (1926 – 1989) v júny 1952, ktorý prišiel oznámiť Amaterasu ukončenie americkej okupácie a navrátenie suverenity Japonska (Vid' Loo, 2010, str.381).

---

56 **SCAP Supreme Commander of the Allied Forces** – „Hlavný veliteľ spojeneckých vojsk“ bol titul pod ktorý spadali stovky štátnych úradníkov a vojenský personál pod vedením Generála Douglasa MacArthura, ktorý mal hlavné slovo pri formovaní povojnového Japonska. V Japonsku bola táto pozícia označovaná ako **GHQ General Headquarters** „Generálne riaditeľstvo“ (Vid' Veľký slovník japonských dejín, 1997, str.1557).

57 **Džindža širei** 神道指令 – Nariadenie na oddelenie náboženstva (vrátane šintó) od štátu, ale v praxi to znamenalo oddelenie svätíň od štátu. Zrušenie štátneho financovania svätýň, vrátane *Isedžingú* a zrušenie jej inštitucionálnej pozície (Vid' Okada, 2010, str.269 )

## 11. ISEDŽINÚ V SÚČASNOSTI

Netrvalo dlho kým *Isedžingú* spolu s Amaterasu prišlo o postavenie politického symbolu a prestalo byť asociované s Japonskom v druhej svetovej vojne.

Dnes je Veľká svätyňa v Ise vyhľadávanou turistickou destináciou, kam chodia ľudia z Japonska aj zo zahraničia. Svätyňa sa dostala do povedomia západného sveta hlavne vďaka generácii modernistických architektov, ktorí upriamili pozornosť na čisté architektonické línie, ktorými je svätyňa charakteristická a šírili svoje poznatky za hranice Japonska. V priebehu jednej generácie bola *Isedžingú* očistená od akejkoľvek predvojnovnej propagandy a dokonca nadobudla medzinárodnú reputáciu, najprv vo svete architektúry a neskôr aj v povedomí ľudí, ktorí sa zaujímajú o Japonsko (viď Loo, 2010, str.380).

V súčasnosti je svätyňa významná najmä ako kultúrna pamiatka. Z praktického hľadiska je budova *Isedžingú*, oproti storočným až tisícročným budhistickým chrámom, neporovnateľne mladšia. Skutočnou hodnotou svätyne však nie je jej budova, ale to čo reprezentuje. Stáročia tradícii predávaných z generácie na generáciu. *Isedžingú* sa prispôbila každej novej dobe, no stále si zachovala nemeniace sa jadro. Za stáročia sa menili vládcia a politické systémy, no *Isedžingú* stojí dodnes. *Isedžingú* nemá status svetového kultúrneho dedičstva. Možno pre úlohu svätyne počas druhej svetovej vojny, možno pretože nie je dostatočne stará, no možno je to preto, že jej skutočná hodnota je známa len obyvateľom Japonska. Ako symbol japonského ducha.

Japonci chodia do Ise hľadájúc svoje korene v lese predkov *furusato no mori*, a nevedomky stále ústne tradujú príslovie, ktoré vzniklo v rámci ideológií štátneho šintó – „človek musí navštíviť svätyne v Ise aspoň jedenkrát v živote“. Keďže podobné príslovie existuje aj o hore Fudži, myslím si, že to poukazuje na úlohu svätyne v povedomí ľudí.

## ZÁVER

Okolnosti vzniku prvej podoby Veľkej svätyne v Ise sú opradené legendami. Neexistujú vierohodné záznamy, podľa ktorých by sme určili presný rok vzniku svätyne. S najväčšou pravdepodobnosťou však vznikla na prelome tretieho a štvrtého storočia n.l., a to na príkaz cisára Sudžina, v rámci podmaňovania si strategicky výhodných východných území.

Svätyňa prešla mnohými podobami, až kým ju na konci ôsmeho storočia dal cisár Tenmu prestavať na miju, čiže veľkú svätyňu, s architektúrou ryžových sýpok doby Jajoi. Cisár tak urobil na posilnenie kultu jedinej dedičnej panovníckej línie. Súčasťou opatrení cisára bola starostlivo vybraná architektúra, ktorá mala umocňovať starobylosť svätyne a dosadenie bohyně Amaterasu do Ise, ako božského predka cisárskeho rodu prevyšujúceho všetkých ostatných bohov. Toto obdobie sa dá považovať za skutočný začiatok vzťahu medzi svätyňou a cisárom. Svätyňa mala vtedy charakter súkromnej svätyne panovníckej rodiny a nikto, ani príslušníci najvyššie postavenej šľachty, nemohli vstúpiť ani len do ohraničeného areálu Naikú/Gekú, nieto priblížiť sa ku hlavnej svätyni na súkromnú modlitbu. Preto nie je prekvapivé, že obyčajní ľudia si v tej dobe ešte nemali ako vybudovať ku svätyni, a ani ku novej bohyni slnka, vzťah.

Prestavba svätyne na väčšiu miju mala za následok, že sa najdôležitejší sviatok svätyne – každoročný sviatok úrody, pri ktorom sa svätyňa zbúra a postaví sa nová – nedal uskutočňovať ako doposiaľ. Preto bol stanovený dvadsaťročný interval, v ktorom sa mali prestavby od tej doby konať, pričom prvá prestavba šikinensengú sa konala v roku 690. Nákladné prestavby, ktoré by nebolo možné udržiavať až do súčasnosti bez podpory cisára, boli symbolom panovníkovej moci. Avšak v priebehu vekov sa stali putom medzi obyčajnými ľuďmi a cisárom, a objektom lokálnej, ale aj celonárodnej hrdosti. Na koniec, prestavby symbolizujú súčasne starú, no stále sa omladzujúcu dušu Japonska a filozofiu večnej mladosti a života.

V deviatom storočí bola do pravidiel Veľkej svätyne v Ise zapracovaná animozita voči budhizmu a isejskí kňazi tieto príkazy dodržiavali ešte mnohé stáročia. V skutočnosti sa však vzťah medzi budhizmom a svätyňou v Ise neustále prehľboval, až prispel ku vzniku sektárskeho šintó v Ise, Watarai šintó. Hlavným dôvodom vzniku sektárskeho šintó ako náboženstva s vlastným ideovým základom a spísanou formou, bol slabnúci vzťah s panovníkom a odstavenie finančného toku na po tom, čo prestal fungovať systém zákonov ricurjó. Toto obdobie značí odklon od vzťahu k cisárovi, a naopak snahu o dosiahnutie prestíže v povedomí širokej verejnosti. Táto snaha vyústila v šírenie Watarai šintó medzi

obyčajnými ľuďmi a do začiatku náboženských pútí do Ise.

V období občianskych vojen, na prelome pätnásteho a šestnásteho storočia, boli na čas verejné aktivity Veľkej svätyne v Ise zastavené, avšak v období Edo začali opätovne prekvitať. Vďaka aktivite potulných kňazov onši sa Ise stalo vyhľadávaným pútnickým miestom a púte samotné sú považované za začiatky turizmu v Japonsku. Počas troch masových pútí, ktoré značia vrchol tohto obdobia, navštívili svätyne v Ise milióny návštevníkov. Veľké svätyne v Ise sa stali centrom duchovnej očisty, a obchodné a zábavné štvrte, čo vyrástli okolo svätýň sa stali centrom spoločenskej a kultúrnej výmeny.

Nasledujúce obdobie v histórii svätyne, obdobie svätyne na pozadí štátneho šintó, značí úplný odklon od ľudovosti predošlého obdobia. Veľká svätyňa v Ise sa stala hierarchicky najvyššou a najvýznamnejšou svätyňou v Japonsku. Puto s cisárom bolo obnovené, a to pevnejšie ako kedykoľvek predtým. Vziklo mnoho teórii, ktoré sa snažili vysvetliť a podložiť zvrchovanosť bohyně Amaterasu a súčasne aj Veľkej svätyne v Ise. Ľudia boli vyzývaní, aby dokázali svoju oddanosť cisárovi pomocou návštevy svätyne. Pre obyčajných ľudí v tej dobe svätyňa predstavovala národnú identitu, spolupatričnosť a jedinečnosť a silu ich vyvoleného národa.

Po druhej svetovej vojne netrvalo dlho a svätyňa prestala byť takmer úplne spájaná s propagandou predošlého obdobia. Svätyňa nadobudla medzinárodnú reputáciu vďaka svojej jednoduchej architektúre, ktorá je oceňovaná mnohými modernistickými architektmi a umelcami. Svätyňa je obľúbenou turistickou destináciou pre Japoncov i ľudí zo zahraničia. Napriek tomu, že svätyňa stratila ideologický podtón nacionalizmu v negatívnom slova zmysle, môže byť v súčasnosti asociovaná s pozitívnou formou patriotizmu.

## **Anotácia**

Meno a priezvisko autora: Diana Štefánková

Názov práce: Dvetisíc rokov Veľkej svätyne v Ise

Fakulta a katedra: Filozofická fakulta, Katedra asijských študií

Vedúci práce: Mgr. Dita Nymburská

Počet strán: 53

Počet znakov: cca 80 000

Počet použitých prameňov a literatúry: 37

Počet príloh: 0

**Kľúčové slová:** Isedžingú, Ise, svätyne, šintó, premeny, cisár, šikinensengú, Watarai šintó, nukemairi, okagemairi, štátne šintó

Témou tejto bakalárky sú historické zmeny Veľkej svätyne v Ise a meniaci sa vzťah svätyne a cisára, a svätyne a prostých ľudí v Japonsku. Úlohou tejto práce je podať ucelený historický prehľad svätyne s ohľadom na historické medzníky relevantné pre svätyňu. Takými sú vznik prvej podoby svätyne, premena svätyne na väčšiu miju, vznik Watarai šintó, masové púte do Ise a napokon svätyna na pozadí štátneho šintó. Ďalej práca popisuje aj akým spôsobom a pod akými vplyvmi sa svätyňa ku daným zmenám dopracovala. Všetky obdobia sú popisované berúc do úvahy meniaci sa vzťah svätyne a panovníckej rodiny a vzťah svätyne a obyčajných ľudí. Táto práca poskytuje všeobecný úvod do danej problematiky a môže byť ďalej rozvíjaná.



## **Summary**

The theme of this Thesis are the historical changes of the Great Shrine in Ise and the changing relationship between the shrine and the emperor; and the relationship of the shrine and the common people.

The aim of this thesis is to provide an integral over-view of the history of the Grand Shrine in Ise with respect to the historical boundary marks relevant to the shrine, such as the building of the first form of the shrine; the changing into a bigger form of the shrine; the formation of Watarai Shinto; mass-pilgrimages to Ise; and finally the Grand Shrine within the context of the State Shinto in the modern period. Furthermore, this thesis is discussing how, in what way and by what influences did the Grand Shrine achieve these changes. All the periods of the history of the shrine are being described keeping in mind the relationship of the Grand Shrine and the emperor; and the relationship between the Grand Shrine and the common people.

This work provides a broad introduction of the given topic and can be developed into further detail.

## Zoznam prameňov a literatúry

### Literatúra

BOWRING, Richard. „Shrine and State in Heian Japan“, „The Emergence of Shinto“. *The Religious Traditions of Japan*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005. s. 191 – 195, s.344 – 362 ISBN-13 978-0-521-85119-0.

ČIBA, Kei. アマテラスと天皇 (Amaterasu a cisár). Tokio: Jošikawabunkan, 2011. ISBN 978-4-642-05734-9.

ČIKUSA, Kijomi. 永遠の聖地、伊勢神宮—平成25年、式年遷宮へ (Večná svätá zem, Isedžingú – O šikinensengú v roku 2013). Tokyo: Wedge, 2010. ISBN 978-4-86310-074-9.

KASAHARA, Kazuo. (ed.). *A History of Japanese Religion*. Tokyo: Kosei Publishing Company, c 2001. ISBN 43-330-1917-6.

KAWAZOE, Noboru. 伊勢神宮、森と平和の神殿 (Isedžingú, Svätyňa lesa a mieru ).Tokio: Šinčóša,1992.ISBN4:10-148911-4.

KOHORI, Kunio.伊勢神宮のこころ、式年遷宮の意味 (Duša Isedžingú, význam šikinensengú )Kjóto: Tankóša, 2011. ISBN 978-4-473-O3695-7.

KUBO, Jošizó. 昭和教育史 下：天皇制と教育の史的展開 (Dejiny školstva v období Šówa ), Tokio: 31šobó, 1994.

MOTEKI, Sadasumi. 日本語と神道(Japončina a šintó).Tokio: Kódanša, 2003.ISBN 4-06-211297-3.

OKADA, Šódži. 日本神道史 (Dejiny šintó). Tokio:Jošikawabunkan, 2010. ISBN978-4-642-08038-5.

ONO, Sokjo. *Shinto, The Kami Way*. Tokyo: Tuttle Publishing, 1962. ISBN 978-4-8053-1106-6.

SAKUMA, Rjú. “律令国家の氏寺対策“(Opatrenia rodových spoločenskí v období

zákonov ricurjó). 仏教の歴史と文化： 仏教史学会30周年記念論 . Tokio: Bukkjóšigakkai, 1980. s. 396-412.

SENDA, Minoru. 伊勢神宮 - 東アジアのアマテラス (Isedžingú a Amaterasu východnej Ázie) 7. vyd., Tokyo: CHUOKORON-SHINSHA, 2012. ISBN 4-12-101779-X C1221.

SUEKI, Fumihiko. 日本仏教史 (Dejiny japonského budhizmu). Tokio: Šinčóša, 1992. ISBN 4-10-148911-4.

JANO, Keniči. 伊勢神宮—知られざる社のうち (*Isedžingú – širarezaru ša no uči*; Isedžingú, jedna zo svätých, ktoré človek musí poznať). Tokyo: Kadokawa Gakugei Šuppan, 2006. ISBN 4-04-703402-9.

TEEUWEN, Mark a RAMBELLI, Fabio (ed.). *Buddhas and Kami in Japan*. Oxon: Routledge, 2006. ISBN 0-415-29747-8.

### Odborné články a publikácie

ADAMS, Cassandra. **Japan's Ise Shrine and Its Thirteen-Hundred-Year-Old Reconstruction Tradition**. *Journal of Architectural Education*, 1984, roč. 52, č. 1, s. 49- 60

BOCK, Felicia G. **The Rites of Renewal at Ise**. *Monumenta Nipponica*, 1974, roč. 29, č. 1, s. 55-68.

BOHNER, Hermann. **Massen-Nukemairi**. *Monumenta Nipponica*, 1941, roč. 4, č. 2, s. 486-496.

DAVIS, Winston. **Pilgrimage and World Renewal: A Study of Religion and Social Values in Tokugawa Japan, Part I**. *History of Religions*, 1983, roč. 23, č. 2, s. 97-116.

DAVIS, Winston. **Pilgrimage and World Renewal: A Study of Religion and Social Values in Tokugawa Japan, Part II**. *History of Religions*, 1984, roč. 23, č. 3, s. 197-221

GLEASON, Wendy. **Searching for Shinto: The Interplay of Politics and Religion**

**from the Yamato to the Heian Era.** 2007.

IŠIGAMI, Eiichi. 律令国家論 (**Esej o ricurjó kokka**), シンポジウム日本歴史4, vydav. Gakuseiša, 1972.

kanzaki noritake, jinguu ha zenkoku de okonawareteiru, 78-79 2013 Sarai č.5

KANZAKI, Noritake. 遷宮は全国で行われている (**Sengú je usporiadavané v celej krajine**), 2013, č. 5, s.78 – 79.

KAWAMOTO, Hirojuki. **Empirical research that relates to relation of position of Shinto shrine part 8: A study of Ise-Jingu.** 日本建築学会東海支部研究報告書 (Nihon kenčikugakkai tókaišibu kenkjú hókokušo), 2009, č. 47, s. 673 – 676.

KILEY, Cornelius J. **State and Dynasty in Archaic Yamato.** *The Journal of Asian Studies*, 1973, roč. 33, č. 1, s. 25 – 49.

KIRKLAND, Russell. **The Sun and the Throne. The Origins of the Royal Descent Myth in Ancient Japan.** *Numen*, 1997, roč. 44, č. 2, s. 109 – 152.

KOUBA, Václav. *Zneužití šintó v období fašizace Japonska a během druhé světové války a jeho důsledky.* Olomouc, 2012. Bakalárska práca. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedúci práce Mgr. Dita Nymburská.

KURODA, Tošio, DOBBINS, James C. a GAY Suzanne. **Shinto in the History of Japanese Religion.** *Journal of Japanese Studies*, 1981, roč. 7, č. 1, s. 1-21.

LOO, Tze M. **Escaping its past: recasting the Grand Shrine of Ise.** *Inter-Asia Cultural Studies*, 2010, roč. 11, č. 3, s. 375-390.

METEVELIS, Peter. **The Deity and Wind of Ise.** *Asian Folklore Studies*, 2002, roč. 61, č. 1, s. 1-34.

TEEUWEN, Mark. **Attaining Union with the Gods. The Secret Books of Watarai Shinto.** *Monumenta Nipponica*, 1993, roč. 48, č. 2, s. 225 – 245.

JAMAMOTO, Naojuki. 「伊勢神宮」日本人の魂のふるさと („Isedžingú“ Domov duše Japoncov). Cestovateľský týždenník svätýň, 2003, č.9, Gakuken s. 4 – 33.

**Iné zdroje:**

日本史広辞典 (Veľký slovník japonských dejín), Tokio: Jamakawa, 1997.

神道辞典 (Slovník šintó), Tokio: Kóbundó, 1999. ISBN4-335-16033.

Nihonšoki 1. Tokio: Šogakukan, 1994. ISBN-10: 4096580023.

Nihonšoki 2. Tokio: Šogakukan, 1996. ISBN-10:4096580031.

Nihonšoki 3. Tokio: Šogakukan, 1998. ISBN-10:409658004.

**Internetové zdroje:**

*Encyclopedia of Shinto* [online]. Kokugakuin University, c 2002-2006 [cit. 2012-11-28]. Dostupné z: <http://eos.kokugakuin.ac.jp/modules/xwords/>